

ОЛИМЖОН ХОЛДОР

Андижон баҳори

Шеърлар, балладалар, поэма

ҒАФУР ҒУЛОМ НОМИДАГИ
АДАБИЕТ ВА САНЪАТ НАШРИЯТИ
ТОШКЕНТ — 1976

Уз
X 72

X $\frac{70403-1}{352(06)-76}$ 42-76

© Гафур Гулом номидаги Адабиёт
ва санъат нашриёти, 1976

ЮРАГИМ БУЮРГАНИ

АНДИЖОН БАҲОРИ

Келинчакдек бунчалар там-там?
Атлас киймиш қир, адирлар ҳам,
Борлиқ бу кун жилвакор бирам,
Ариқларда тўлиб оқар сув —
Шундоқ баҳор бу.

Юракларда шодлик ҳукмрон,
Чигит экар азамат деҳқон.
Бор бўл деҳқон, ҳар кунинг дoston,
Сахий қуёш улашар ёғду —
Шундоқ баҳор бу.

Далаларда қайнайди ҳаёт,
Ҳаёт бунча гўзалсан, ҳайҳот.
Қўшиқларим боғла, ҳей, қанот...
Сайроқ бу кун чумчуқ ҳам какку —
Шундоқ баҳор бу.

Усмасини қуритиб қошда,
Кокиллари чамбарак бошда,
Йигитларнинг рашкин қўзғашда
Сулувларни қилган беуйқу —
Шундоқ баҳор бу.

Деразамни чертмай очган ҳам,
Дафтаримни титиб қочган ҳам,

Йўлларимга гуллар сочган ҳам,
Тинчлик бермай қўзгаган туйғу —
Шундоқ баҳор бу.

Ўлкамизга баҳор парвона,
Баҳор ўзи яшил афсона,
Куйланг, дўстлар, шўх ошиқона,
Андижоним сулувсан, сулув —
Шундоқ баҳор бу.

1970

ТУГАЛЛАНМАГАН ШЕЪР

Ярим кеча эди, архив титардим,
Топиб олдим ғижим бир парча қоғоз.
Унга байт битилган. Ёзган шоир ким?
Уйладим бир оз...
Унинг бир четига қон уюб қолиб,
Бир чети ўқданми, ўтда куйибди.
Билмадим, аллаким шакллар солиб,
«Тугамаган шеър», деб ёзиб қўйибди.
Пайқадим, аскарнинг ён чўнтагида
Тоза ғижимланиб, эзилган қоғоз.
Сурили бомбалар, ўқлар тагида,
Оловлар ичида ёзилган қоғоз.
Эҳтимол, дил дардин айта олмасдан,
Шеъридек ярадор бўлгандир шоир.
Эҳтимол, шеърини тугатолмасдан,
Душманнинг ўқидан ўлгандир шоир.
Силқиган қонини фараз қилиб сув,
Лабига томганда ялаб, ютгандир.
Эҳтимол, энг сўнгги мисраларин у
Қоғозни бўяган қон-ла битгандир.
Даҳшатли у кунлар қайтмасин сира:
Шоир ўлган бўлса, шеър ёдгор бўлсин.
Қонли у жанглардан ўчмас хотира —
Тугамаган бу шеър архивда қолсин.
Йўқ, йўқ, у архивда қолмасин мутлоқ,
Шеърни бутун жаҳон ўқисин, майли.
Ким уни ўқиркан, англасин шу чоқ
Тугамай қолганин уруш туфайли.

КУЗДА

Турналар учади, осмон ярақлар,
Ранг суртмиш бугун куз далага, боққа.
Заррин либосини ечар дарахтлар,
Анҳор тўлиб оқар олтин балдоққа.

Сихли кабоб каби ғўзапоялар,
«Йилт» этган чигит ҳам териб олинган.
Солдат шинелини киймиш қоялар,
Бугун ҳашарчилар оёғи тинган.

Ҳайдалган майдонда қушлар галаси,
Ариқча қиргоғи новвот — музламиш.
Гарчи ишларнинг ҳеч йўқдир чаласи,
Бироқ юракларда бор пича ташвиш:

Кузнинг чирмандадек ойи ҳам тўлин,
Юлдузлар парвона севгидан сўйлар.
Ким қиз чиқаради, ким олар келин,
Ҳовлидан ҳовлига кўчади тўйлар...

Барака-қут билан ўзбекнинг кузи,
Сен билан ҳамиша биргаман, халқим.
Шундан иборатдир шоирнинг сўзи:
«Кузда оромини йўқотар ҳар ким».

Баҳоридай гўзал, ёзидай дуркун,
Кузидай серташвиш она ўлкамни —
Шунинг-чун севаман, умрида бир кун.
Тиним не, билмаган республикамни.

Ч О Р Б О Г

Тоғларингни пиёда кездим,
Ясси тепа, қиёда кездим,
Водийларинг зиёда кездим,
Илҳом булоғи —
Қирғиз қишлоғи.

Сувларингдан ҳовучлаб ичдим,
Қирларингдан гул териб тушдим,
Офтобингда минг куйиб-пишдим.
Ҳаёт гулбоғи —
Қирғиз қишлоғи.

Сулувларинг чиқиб йўлимга,
Ич, деб қимиз тутди қўлимга,
Меҳмон бўлдим сенинг элингга,
Ҳар баҳор чоғи —
Қирғиз қишлоғи.

Утовингда тунлари қолдим,
Гулхан ёқиб мудрадим, толдим,
Оғушингда хўп ҳордиқ олдим,
Сирли ҳар ёғи —
Қирғиз қишлоғи.

Баҳор ва ёз паллаларингда,
Бўлиб яйлов, далаларингда.

Қолиб кетдим жалаларингда,
Ушнинг Чорбоғи —
Қирғиз қишлоғи.

Тоғларингни пиёда кездим,
Ясси тепа, қиёда кездим,
Водийларинг зиёда кездим,
Илҳом булоғи —
Қирғиз қишлоғи.

Уш

УТГАН КУНЛАР

Ўтган кунларимдан эмасман хафа,
У кунлар мен учун мўътабар, азиз.
Ўтган кунларимни эслаб ҳар дафъа,
Хаёлга толаман, ўйлайман ёлғиз:

У кунлар бўлмаса кўнгил тўлмасди,
Билмасдик, нимадир шодлик билан ғам.
У кунлар бўлмаса, бу кун бўлмасди,
Бу куннинг қадрига етмас эдик ҳам.

ҚУШЧИНОР

Суюкли ота-онамга

Не-не савдоларни бошдан кечирган,
Айтгулик тарихи, қисматлари бор;
Кўплар билмайдилар, нечага кирган,
Қишлоғимнинг фаҳри, кўрки қўшчинор.

Қўшчинор саҳнида не тўй, тантана,
Не сайил, базмлар ўтмиш бесаноқ.
Пурвиқор чайқалиб турарлар ана,
Биз эса қадрига етмаймиз-да гоҳ.

Қаердан қараманг, кўринар яққол
Бизларни кузатар ҳамиша кафтда.
Улар бир-бирига суяниб хушҳол
Йўлимизга боқар ҳар кун, ҳар ҳафта...

Уша қўшчинорга ҳурматим жаҳон,
Атаб юрган қанча эртакларим бор.
Мен қайда бўлмайин, қарздорман ҳар он,
Хизматингга шайман, азиз қўшчинор.

Кулла қишлоғи

МИНОРА

Андижон минорин биринчи гиштин,
Ҳеч ким қўёлмапти ойлар ўтса ҳам.
Ҳар кун оқшомгача бўларкан йигин,
Бироқ топилмалти шундай зўр одам.
«Хиёнатни билмас, ёлғонни билмас,
Гўдакдай бегуноҳ, қордай мусаффо,
Хотамдай сахий-ю, ғаразгўй эмас,
Ўзга жонон билан сурмаган сафо».
Не-не сипоҳийлар, йигитлар, чоллар,
Белин боғлаб келиб майдонга дадил,
Хон шартидан лолу таъзимда қолар
Ва дерлар: «Эй тангрим, ўзинг кечиргил!»
Шунда қўлда дутор, дилда фақат ёр,
Бошида кулоҳи, чинордай кўркам
Бир йигит гишт қўйди, у эди меъмор..
Томошага келар гоҳида хон ҳам.
Гоҳ дерди: «Агар сен бўлсанг бегуноҳ,
Минора бўй чўзар найзадек тикка.
Агар сал қийшайса, бўлгилки огоҳ —
Сени қилажакман тилкаю тилка!»

Минора битибди тўғри, бежирим,
Шу кунни шаҳарда бўлибди байрам.
Сайилга келмаган қолмапти ҳеч ким..
«Тила тилагингни!» — дер шунда хон ҳам.
Борлиқни ларзага келтириб тамом,

Йигит юрак дардин очиқ сўйлапти.
Ҳар байтнинг сўнггида фақат битта ном,
Гулбадан номини қўшиб куйлапти,
Хон депти: «Эй меъмор, ўчир овозинг!
Кўзларини ўйинг, тупроқ тўлдириг!
Менинг қизимни-я! Синдириг созин!
Дарҳол минорадан ташланг, ўлдириг!»
Қизин ошиқлигин билиб, сўроғлаб,
Хон шўрлик «Эвоҳ!» деб кўзин ёшлабди...
Жаллодлар уларнинг қўлларин боғлаб,
Азим минорадан ерга ташлабди...
Бу эртак эмасдир, афсона эмас,
Шоир тўқиган, деб лоқайд ҳам ўтманг.
Шаҳримга йўлингиз тушиб қолса, бас,
Ўша минорани кўрмасдан кетманг!

1969

ДУППИ

Бошимда чақмоқдек чувстинг дўпписи...
Буни совға қилган чевар қиз эмас.
Онажоним тиккан, шунинг-чун туси,
Гули ва жилоси асло ўзгармас.

У тушмас бошимдан, бошимда ҳар кун,
Унда онам қўлин кўриб тургайман.
Худди шу дўппидек, она ҳурматин,
Бошдан ҳам юқори олиб юргайман.

ҚИШЛОҚ УИЛАРИ

Дўппидек қишлоғимдан иборат эди олам,
Юлдуз, ойи, қуёши илоҳим эди маним.
Тўнкарилган қозондек назаримда осмон ҳам,
Сўлим дарё бўйлари — мен туғилган Ватаним.

Қишлоғимдан нарини тасаввур қилолмасдим,
Ҳар нарса бир мўъжиза кўринарди кўзимга.
Сомон йўлини йўлим деб сеҳрланиб уйгоқ, жим,
Юз хил жумбоқ саволлар берар эдим ўзимга...

Ҳорғин ковшаниб ётган туя карвони янглиғ
Адирларни осмоннинг оёғи деб ўйлардим.
Юлдузли кечаларга бир умр бўлиб ошиқ,
Ўзимча қўшиқ тўқиб, фақат ўзим куйлардим.

«Олам гўё тилсимот, уни англамоқ мушкул» —
Эканини билмасдим, ўйлар эдим тунлари...
(Ой-чи, булут орғида гўё сўнаётган кул
Айниқса куз кунлари, айниқса куз кунлари.)

Деразага қиш наққош чизиб кетган байтларни,
Ўқимоқчи бўлардим, ўқий олмасдим аммо.
Наврўзий сумалакни, гул очилар пайтларни,
Баҳорлар ёмғирини севар эдим доимо.

Тол хивичдан от ясаб, чопар эдим шўх, шодон,
Қишлоқ йўли — семирган тупроқда яланг оёқ.

Чарчаш нималигини билмас эдим у замон
Олам қишлоғим эди, қишлоғим — олам, бироқ...

Бироқ кейинроқ билсам, олам оламча экан,
Унинг йўли самонинг йўлига ҳеч ўхшамас.
Дўппидек деб англаган, мен ўзим билган Ватан
Оламнинг ярми экан, афсонавий, муқаддас.

Бу кун олам ташвиши, шодлиги ҳам елкамда,
Сайёралар сири фош, осмонимиз беғубор.
Қўшиғимни мен билан куйлайдилар ўлкамда,
Қишлоқи кўшиқчиман, ғазалхонман бахтиёр.

Мен қаерда бўлмайин, Бомбейда ё Мисрда...
Хаёлимда ҳамиша яна дарё бўйлари.
Оламда сенга ўхшаш юрт йўқ, деган фикрда
Юракда она-Ватан, қишлоғимнинг ўйлари.

Қишлоғимнинг ўйлари ширин ўйлардир, зотан
Шу ўйларсиз яшамоқ менинг тамом битганим.
Қишлоғим менинг учун муқаддас улуғ Ватан,
Шу Ватанни куйламоқ — муродимга етганим.

У ЙИЛЛАР БАЛЛАДАСИ

(Ўғилларим Улуғбек, Комрон, Журғат, ва
қизим Нилуфарга)

«Уруш бошланибди!» — дегани ҳамон,
Қишлоқда қолмади кекса чоллар ҳам.
Ғазаб-ла йўл олди бари ғарб томон,
Даҳшат босар ўша кунни эсласам..
Мактабларда ҳатто ёқилмас ўтин,
Ойнаклар ўрнига чапланди қоғоз.
Онда-сонда чиқар мўридан тутун,
Унча тўқ эмасдик боз устига боз.
Барака қолмади, шодлик йўқолди,
Қуёш нур ўрнига захрини сочар.
«Бор нарса фронтга!» — дея йўл олди,
Ешлигимиз эса бизлардан қочар..
Тузсиз нон ҳам едик, ичдик атала,
Мактаб печкасига похол ҳам ёқдик..
Елкада кетмони, онам йўтала —
Далага йўл олса, кўзига боқдик.
Қорин тўйган оқшом бўларди байрам,
Шишиб ўлганларни кўрган бу кўзлар,
Нималар кечганин қишлоқда у дам,
Қаламим алдамас, ростини сўзлар.
«Фронтга совға!» — деб ухламай тунлар,
Келинлар, оналар пайпоқ тўқишди.
Қизлар васл ишқида ўртаниб тунлар,
Солдат мактубларин такрор ўқишди.
Кир совун, гугурту қоқи ўриклар
Жангга юборилди, фашист ўлсин, деб.

Достону газаллар, ҳатто тўртликлар,
Жангга бағишланди мадад бўлсин, деб.
Аёллар, болаларга қолди ҳамма иш.
Пахтага ўчоқнинг кулин солдик биз.
Онамиз ортидан қолмай ёзу қиш,
Ишладик, мўл пахта ҳосил олдик биз...
Фақат ўқ отгани жангчи деманглар,
Жанг қилдик фронтнинг ортида биз ҳам.
У кунларни кўрган дўстлар, яшанглар,
(Нималарга бардош бермайди одам.)
Ҳеч ким ва ҳеч нарса бўлмайди унут,
Бизни асрларга йиллар элтажак.
Шунда авлодларга ҳар он, ҳар минут,
Кекса тарих ўзи достон этажак!

СУҚМОҚЛАР

Ярим кеча эди, борлиқ зим-зиё,
Ёмғир ёғар эди челақ-челақлаб.
Қирғоқларни ювиб, тошларни ялаб,
Пастда сурон солиб оқарди дарё.
Ёмғирпўш зил-замбил, ивиган тўшак,
Чўққининг устида тутамлашиб жон,
Тошга ўт қаларди икки паҳлавон,
Табиат ҳукмига келтиришиб шак...
«Газик» учиб келиб тўхтади ёнда,
Йигитлар арқондан сирғаниб тушди,
Машина қўзғалди, газга газ қўшди,
Азим тоғ орқада қолар шу онда.
Йироқларда қолди «Сирли қиз кўли»¹
Кетма-кет гумбурлаб қулар эди тоғ.
Пешанасин артар икки ёш ўртоқ...
Шундай заҳмат билан бўлар тоғ йўли.

Ҳаёт йўли эса ўхшамас бунга:
У бундан оғирроқ, қийинроқ, ғашли —
Азобларни енгиб, бўлиб бардошли,
Фақат сўқмоқлардан борилар унга.

Уш шаҳри

¹ Аравон тоғидаги кўл.

РОССИЯ МЕҲРИ

Шонли Брест қалъасин қонли гишtidан тортиб,
Ҳов собиқ концлагернинг ёнидан ўтиб келдим.
Тирик кўмилган дўстлар хокини кўзга суртиб,
Улар ёдин сақлашга қасамёд этиб келдим.

Минг хил жанглари кўрган Днепрнинг бўйида,
Чодир тикиб тунлари, солдатман, ётиб келдим.
Тез оқар у дарёнинг мунгли-мунгли куйига
Кечалари ухламай қулоғим тутиб келдим.

Брянск ўрмонларин эсдан чиқмас шамоли,
Оқ қайинларни қучиб, қишлоққа етиб келдим.
Қалбимни олиб қолди ўрмон соҳибжамоли,
Россия меҳрин, дўстлар, юракка битиб келдим.

Москва

ОНТ

Бугун чақноқ кўзларимда ёш,
Бугун ҳасрат сиғмас юракка.
Қабринг узра эгиб туриб бош,
Тил бормайди, бир сўз демакка.

Жанг кунлари жуда ёш эдим,
Тутолмасдим қурол қўлимга.
Фақат, фақат ғазаб-ла дердим:
— Ҳукм этилсин душман ўлимга!

Мана бугун улғайиб мен ҳам,
Ватанимга содиқ солдатман.
Нақ ўзингдек жасуру ўктам,
Ўз постимда ҳушёрман, шодман.

Пок дил билан қабринг ёнида
Этмоқдаман сенга қасамёд.
— Азиз она-Ватан бағрида
Мангу ухла, акажон, тинч ёт!..

Агар танда жўшар экан қон,
Юртим учун тикай ҳаётим.
Керак бўлса, бўлмасам қурбон,
Ланъат билан ёзилсин отим!

Смоленск

ДЕҲҚОН

Мирзажон Иминовга

Бир туп ғўза униб қулоч кERGунча,
Ер, ҳаво, қуёш, сув фидо қилур жон.
Шоналаб ва гуллаб ҳосил бергунча,
Кўп савдони бошдан кечирар деҳқон.

Кўзлар термулади унинг бастига,
Бободеҳқон севиб қаддин эгаркан..
Рост айтсак, ҳар бир туп ғўза остига
Деҳқоннинг минг марта қўли тегаркан.

Ғўзаси илк бор гул кўрсатса, деҳқон
Севинчин оламга айтгуси келар.
Саноқсиз кўсаклар кулганда шодон,
Атрофида деҳқон парвона бўлар.

Бир кўсак чиройин кўрсатган куни,
Бугун маҳаллада бошланади тўй.
Катта-кичик кўзга суртаркан уни,
Дош қозон осилиб, сўйилади қўй.

Шу кундан бошланар боғларда сайил,
Бироқ, деҳқоннинг-чи, ортар ташвиши.
«Оқ олтин» ишқида ёнар шу зайил,
Шундай ўтар унинг баҳори, қиши.

Сўнгги граммгача йиғиб олмаса,
Ором нима билмас, тарқамас хумор.

Фақат план тўлса, тўлса, алқисса
Роҳат нималигин билур пахтакор.

Заҳматкашим менинг, бободехқоним,
Рухсат беринг, фақат Сизга сиғинсам!
Сиз қадоқ қўллим, шеърим, достоним,
Сизсиз ахир мени танирди ким ҳам?

Ўзбек фарзандиман, тилларим бийрон,
Миллион йил тарихи тақдиримда жам.
Розиман, ўлгунча мадҳ этиб даврон,
Деҳқон шоир эди деган ном олсам.

Жар солгим келади жумла жаҳонга,
Ҳазратлар ҳазрати деҳқон, биламан.
У ризқ улашаркан ҳар тирик жонга,
Сажда қиламан!

1970

УН ЕТТИ ҒШЛИЛАР

Ҳали ёзилмаган янги ғазаллар,
Ҳали айтилмаган қўшиқлар ҳаққи,
Ойдин кечаларга чанқоқ гўзаллар,
Ун етти ёшлилар, ошиқлар ҳаққи,

Изҳор этолмасдан илк муҳаббатин,
Ҳижрон нима, билмай ўтганлар ҳаққи,
Қизлар сочин ҳиди, бўса лаззатин —
Энг бахтли дамларни кутганлар ҳаққи,

Қорахат келган кун тақдирдан нолиб,
Қора кийиб ҳазон бўлганлар ҳаққи,
Сочларга оқ тушиб ва кўздан қолиб,
Ғунчаликда, ҳайҳот, сўлганлар ҳаққи,

Ушалмаган орзу, эзгу истаклар,
Романтик хаёллар ва ўйлар ҳаққи,
Ҳали ёмонликни билмас юраклар,
Бемаврид ўлимлар ва тўйлар ҳаққи,

Ун етти ёшлилар қабристонда,
Яланг бош турибман сукунатда жим.
Тошдаги ёзувлар, гуллар ёнидан —
Кўзга ёш олмасдан ўта олур ким?

Ун етти ёшлилар соқчилар бунда,
Ун етти ёшлилар узилмас бир дам.

Ҳамма ёшдагилар гул қўяр кунда,
Ўн етти ёшлидир, менимча, олам.

Биламан, у кунлар ҳеч бўлмас такрор,
Барҳаёт ўн етти ёшлилар ҳаққи,
Уруш бўлмас, тинчлик бўлур барқарор,
Бу тириклар ҳаққи, бу менинг ҳаққим.

1973, Одесса шаҳри

Я Х Ш И

Тўйдаю азада, овда, ҳижронда,
Шодлигу қайғуда, давру давронда,
Дўстларнинг қадрига етганинг яхши.

Сендан асло озор чекмасин ҳеч дил,
Дўстликни азиз бил, дўстни азиз бил,
Дўст қалбин мунаввар этганинг яхши.

Дўст учун дарёда этик еча ол,
Не этик, не дарё, жондан кеча ол,
Дўст иззатин дилга битганинг яхши.

Чин дўстдан айрилма, алмашма зарга,
Фақат йўл олганда сўнгни сафарга,
Бир ўзинг, бир ўзинг кетганинг яхши.

Кулла

СЕПКИЛЛИ ҚИЗГА

Қизнинг юрагида бир дунё армон,
Қоп-қора кўзлардан сезаман буни...
Юзидаги сепкил қийнар бегумон,
Ойнанинг ёнига келгач ҳар куни.

Бирдан кўпайгандай бўлади гўё,
Қўрқинчдан битталаб санаб чиқар у.
Билмас гўзалликда эканин танҳо,
Номига яраша сулув Ойсулув.

Ойнага боқдим — қийналар такрор,
Билмас ҳар сепкили ярашганини.
Мендан бошқалар ҳам бўлишиб ҳуштор,
Ортидан кўз узмай қарашларини.

Сепкилли қизларнинг юлдузи бўлак,
Жон олгувчи бўлар олов нигоҳи.
Уша малакни деб ҳалакман, ҳалак,
Баҳорми, кузмиди, билмайман гоҳи...

«Севги танламаскан фаслларни ҳам,
Севги танламаскан чиройни ҳаргиз...»
Мен учун дунёда энг гўзал санам —
Уша юзин сепкил босган қиз...

ЖАВОБИҢНИ БЕРГАНИМ БЎЛСИН

Г. Гейнедан

Агар менга сен дилдор бўлсанг
Хушторларинг ҳасаддан ўлгай.
Байрамлардек ҳар куни билсанг,
Ўйин-кулги улфатинг бўлгай.

Койи мени, майли розиман,
Ғусса ўрнин бўсалар олсин.
Мақтамасанг шеърларимни сен,
Жавобингни берганим бўлсин.

СУЛИМ КЕЧАЛАР

Анжир япроғига ўтирганда нам,
Қарнайгул юз очиб пардоз қилган дам,
Аста маржон пуркаб қўнади оқшом —
Сўлим кўчалар, сўлим кечалар.

Оқшом, сен бунчалар серишва, серноз,
Ўзим ошиғингман, ўзим ишқибоз.
Севмай бўладими сени дилнавоз,
Сўлим кўчалар, сўлим кечалар.

Берилиб кетдимми ортиқча ҳисга,
Оқшом назаримда кирди ҳар тусга.
Висол дамларимни солдинг-ку эсга,
Сўлим кўчалар, сўлим кечалар.

ШОИР БИЛАН СУҲБАТ

Йўлда шоир билан учрашиб қолдик,
Икковлон оҳиста кетдик йироққа.
Пиёда Ёркентда, Қашмирда бўлдик
Ва кўмиб юбордим минг хил сўроққа.

Гарчи унинг бағри бўлса-да кабоб,
Ҳар бир саволимга изларди жавоб.

..... :
Шу вақт қаршимиздан чиқди ҳинд аёл,
Кўкракда боласи биғ-биғ йиғларди.
Она уни чайқар, ўзи бемажол:
«Йиғлама, қизим!» — деб бошин силарди...
Шоир чақалоққа яқинроқ бориб
Ушлади пешана, қўл томирини.
«Иситма... ичкизинг!» деб дори бериб,
Дуо қилди тилаб унинг умрини.
Яна йўлга тушдик, шоир паришон,
«Гардуннинг жабридан» ўй сураб эди.
Сўзсиз кетар эдик кўк денгиз томон,
Хиёл бош кўтариб у шундай деди:
— Юртимга ҳар доим боғладим умид,
Афсуски, орзулар фақат бўлди дўст:
«Дар Ватан аз жаври гардун
Хуррами моро набуд.
Инчи толе буд ёраб,

Дар ғариби нлиз нест!»¹.

Ана шундай, болам, ортиқ сўрама,
Леди-да кўзларида ялтиради ёш.
Узимни койидим, гуноҳкорнамо,
Шоир қаршисида эгиб турдим бош,
Хижолатдан шунча терга ботибман.
Шоир кезган юртлар саҳро, қум экан,
Бахтимдан ўргилай, уйда ётибман,
Уйғониб қарасам, бу тушим экан.

Ватангадо бўлиб кезиб дарбадар,
Қалбини тигламас энди шоирлар.
Замондан нолимас, халқ ўзи падар,
Фарёд деб йиғламас энди шоирлар.

Биз-чи, биз, устозга энг содиқ шогирд,
Боболар номига юқтирмаймиз гард.

¹ Гардуннинг жабридан бизга ўз Ватанимизда бирор шодлик кун бўлмади. Эй таңгри, бу қандай толеки, ғарибликда ҳам бизга севишчли кун йўқ.

МОСКВА ЧИРОҚЛАРИ

Москва оқшоми биллурий тиниқ...
Москва чироқлари — маржон чироқлар.
Сизларни соғиндим, нафаси илиқ —
Қизил Майдондаги игна япроқлар.

Қоп-қора сочимга қўнганида қор,
У кумуш заррадан жилваланарди...
Шунда рус қизлари такрор ва такрор,
Менга ҳавас билан севиб қарарди..

Соғиниш ҳам гапми, эй гўзал пойтахт,
Дилбар қизларингни эдим мафтуни.
Яна кўрсам дейман, ўйлайман ҳар вақт,
Юрак талпинади сизга ҳар куни.

Москва чироқлари — маржон чироқлар.

МУВАШШАҲ

Олатовнинг этагида бир овул бор,
Қўноқ бўлмай ўтолмайман ҳаргиз нари.
Қирғиз қизи яшар унда кўп бахтиёр,
Ақлим олмиш, оти унинг Суюнпари.

Латофатда Суюнпари тенги йўқдир,
Парвонадир не йигитлар йўлларида.
Олимжон, кел, деб кутадир, кўнгли тўқдир,
Қирғиз қизи, оқ қалпоғи қўлларида.

1971, июнь

СОЧ БЎЯШ ҲАҚИДА

Сочларингга оралапти оқ,
Бу яхшилик, ҳа-ҳа, азизим.
Ҳар гал сени кўрганда узоқ,
Сездирмасдан тикилардим жим.

Соч оқидан койинма ҳаргиз,
У кечмишнинг муҳридир эркам...
Бугун кўрсам сочларинг қундуз,
Сен топибсан чорасини ҳам.

Сочинг қора бўлгани яхши,
Лекин, оқлик, салобат қайда?
Шундан фақат юрагим ғашлик,
Бўямоқдан айтгин, не фойда?!

Баъзан сочин бўяб оқ рангга,
Кексаликка шошганлар ҳам бор.
Агар қўйиб берсалар менга,
Ундайларга айтардим такрор:

Кексаликни сотиб олинмас,
Унинг сўқмоқ йўллари талай.
Сочни бўяш кифоя эмас,
Бу йўл билан бормас ҳарқалай...

Сочнинг оқи яхши, азизим,
Бас, қорага бўямагил, бас!

Доноликни гўрликка ҳеч ким,
Алмашмайди ҳамда алмашмас.

Сочларингга оралапти оқ,
Бу яхшилик, ҳа-ҳа, азизим.
Ҳар гал сени кўрганда узоқ,
Сездирмасдан тикиламан жим..

ҚОРХАТ

Қорхат билан қутлаймиз
Ва бахт билан қутлаймиз.
Йўлингиз қордек оппоқ,
Нурафшон бўлсин ҳар чоқ.
Хат ёзмадик эрмакка,
Дарвозангиздир пакка...
Агар ушлаб олсангиз,
Таъзимда хизматда биз.
Шарт шу: йўқдир ишимиз,
Меҳмонлар — ўн кишимиз.
Сомса, қатлама, патир,
Дастурхонни безатур.
Олдин шўрва, чучвара,
Сўнгра кабоб ҳа, барра...
Албатта коньяк, ароқ,
Шампанский — кумуш тоғ.
Закуска бўлмасин кам,
Биласиз ўзингиз ҳам,
Утиришнинг сўнгида
Антиқа жуда-жуда
Палову кўк чой бўлсин,
Ютқазганлар бой бўлсин...
Ҳар ким ё қўшиқ айтар,
Шеър ўқир ё рақс этар.
Хуллас даврада ҳеч ким,
Утирмайди бу кун жим.

Қайнаб, жўшиб илҳомн,
Имзо чекканлар номи,
Шавкатбек ва Олимжон
Бўлишар азиз меҳмон.
Сулув қошлар мисли ёй,
Улфатхон ва Турғуной,
Пўлатжон, Оминахон,
Яна бир қанча меҳмон...
Манзура, Дилбар, Лайли,
Яна ким бўлса, майли.
Даврамизга марҳамат,
Шу билан битди қорхат.
Ишга ривож тилаймиз,
Қорхат билан қутлаймиз.

ФАРЗАНД

Ёлғиз қишлоқ кезиб юрибман,
Назаримда фақат мен уйғоқ.
Туннинг сеҳрин сезиб юрибман,
Чор атрофга суқланиб узоқ...

Ой дарёда синади чил-чил,
Юлдуз этмиш япроқни маскан.
Шамол сочим ўйнайди енгил,
Шодлигимни билиб-билмасдан.

Мендан ўзга бахтли йўқ гўё..
Тонгда дўстлар қутлар албатта.
Шодлигимдан бўлинглар огоҳ,
Ахир шу тун мен бўлдим ота.

С У Н Г Г И У Қ

Ҳамшаҳрим, жангчи шоир, Н. Островский мукофотининг лауреати Султон Жўра хотирасига

Мен аскарман...

Мен ҳамшаҳрим
мозорини излайман.

Мен аскарман...

Бўш вақт топиб
ўрмонларни кезгайман.

Гоҳи дарё қирғоғида

Уй сураман, жим, ёлғиз.

Соҳиллардан сўроқлайман:

— Айтинг, агар билсангиз!

Унинг шеърин қўшиқ қилиб

Қушлар сайраяпсизми?

Оҳангига ошиқ бўлиб

Уйнаб-яйраяпсизми?

Сиз, ўрмонда ўсган гуллар,

кўрганмисиз шоирни?

Олмаҳонлар, шўх булбуллар,

кўрганмисиз шоирни?

Саволимга жавоб беринг,

раққоса қиз — гиёҳлар?

Қидирайлик, бирга юринг

оқ каптарлар — сайёҳлар.

Кечалари ётиб уйғоқ

Брунони ўйлаган,

Қани ўша, қани чанқоқ

бахт, ҳаётни куйлаган?

Қани, ўша ўғил, қизин
 васлига тўёлмаган?
Қани, ўша юрак сўзин
 ҳаммасин деёлмаган?
Қани, қани, беринг жавоб,
 агар бўлса тилингиз?
Сезаяпман, ўтда шу тоб,
 ёнаётир дилингиз.
Бирдан шу вақт мени хаёл
 узоқларга бошлайди.
Кўз ўнгимда ўша кунлар
 ўз соясин ташлайди:
Ана тунни бузиб учар
 ракеталар ёлқини,
Яна бирдан тамом ўчар
 замбаракларнинг уни.
Эмаклайди разведкачи,
 жангчи-шоир мард Султон,
Қўрқинч билмас, ёнар ичи
 андижонлик шер ўғлон...
Яқин-яқин, жуда яқин
 душманнинг турар жойи,
Дарё нотинч оқар, лекин
 ўрмоннинг йўқ парвойи.
Эсга тушар моҳирўйи —
 Моҳира, севган ёри.
Эсга тушар анҳор бўйи...
 Уғилчаси — Ботири.
Эсга тушар у сония,
 Эсга тушар қизлари
Илҳомия ва Румия —
 думалоқ ой юзлари:
«Сезаяпман, ўтган ҳар тун,
 ҳар кун ва ҳафта сайин.
Дадамиз қачон келаркин? —
 деб кутмоқдасиз донм.

Соғинибсиз зору зор
тўғри, ичикмоқ қийин.
Лекин кўришув ҳам бор,
ҳар соғинувдан кейин...»

Шитирлаган бир овоз йўқ,
жангчи кетар илгари.
Шунда бирдан отилди ўқ
кўк қулаган сингари.
Уч-тўрт фриц чопиб келар,
азамат жангчи шу чоқ
Ўт очди. Душман қулар,
қор устини қоплар доғ.

Душман келар парво қилмай
ўқ узар «тасир-тасир!»
Жангчи мағрур турар жилмай,
Дейди: «Бўлмасман асир!»
Отди-отди, роса отди,
ёлғиз ўзи мардона.
Анча фрицни қулатди,
ўқи қолди бир дона.
Сўнгра Султон ирғиб турди,
Душман ҳоли бўлди танг.
Кўзлар чақнаб олға юрди:
Юртим, халқим сиз, яшанг!
Алвидо, эй борлиқ, ҳаёт! —
Дея кўкни тўлдирди,
Сўнгги ўқи билан, ҳайҳот,
жангчи ўзин ўлдирди.

.....

Мен аскарман..
азим ўрмон
бўлиб қолди қадрдон.

О Ш И Қ О Н А

— Нима деркин одамлар? — дединг,
Бир нуқтага тикилдинг узоқ.
Юрагингга ишонар эдинг,
Шубҳага ҳам борардинг бироқ.
Кўзларингдан ўқирдим буни,
Гар янглишсам айб этма, кечир.
Бир кўрмасам сени ҳар куни,
Не бўлишим сенга эмас сир...
Ошиқона куйлаб ўтаман,
Қани эди эшитса деб ёр.
Севгимизни қўшиқ этаман
Ва ҳамиша айтаман такрор.
Учрашганда ўша баҳона:
«Нима деркин, одамлар? Қайдам...»
Кўзларимга боқсанг пинҳона,
Юрагингни ўқирдим мен ҳам.
«Йигит хунук, қиз тенгги эмас!»
Дегувчилар бордир ҳойнаҳой.
Шундайларга десанг, жоним, бас:
«Севги деган танламас чирой!»
...Ўзга гап ҳам топишар, балки
Бошимизга уйишар ғамлар..
Парво қилма севгимиз ҳаққи,
Нима деса, десин одамлар!

ХАЙРЛИ КЕЧ

— Хайрли кеч! — деб қўл узатдинг,
Шўхлигингни қўймадинг асло.
Галстугим ўйнаб, тузатдинг,
Баҳор ҳиди анқиди гўё.
— Хайрли кеч, хайр сулув қиз! —
Дедим аста, қувониб қайтдим.
Юлдузларга боқиб уйқусиз,
Феруза тонг отишин кутдим.
Ошиқларга уйқу йўқ эмиш,
(Ҳа, уйқуни қуваркан хаёл.)
Ширин ҳислар мени маст этмиш,
Шундайдирсан сен ҳам эҳтимол.
Бу сеҳрли, оромсиз тунлар.
Хотирамдан ўчмас ҳеч қачон.
Йиллар ўтар шу кеча-кунлар,
Севгимиздан сўзлайди дoston.

* *
*

Заҳарли илон билан олишар типратикон,
Тишлаб олган бўғзидан асло қўйиб юбормас .
Шапиллатиб ўзини илон урар ҳар томон
Бу олишув, бу жангни томоша қилдим бирпас.

Қон сизилиб оқади, типратикон бепарво
Ниҳоят ҳушдан кетиб қаттол илон берди жон.
Шу вақт дарахт шохида кўриб қолдим, ажабо
Рақсга тушар севинчдан, чумчуқ билан зағизғон.

Қушлар сайрар, майсалар тебранар минг оҳангда,
Дўстим, бундан ортиқроқ шодлик борми жаҳонда?

1970

АНДИЖОН СУЛУВИ

(Халқ йўлида)

Чақмоқ чақар ойдинда кетмонингиз,
Эгатларда сув эмас оқар кумуш.
Ҳой сувчи қиз, борми ҳеч армонингиз?
Ҳамма сизга ҳавас-ла боқар эмиш.

Сочларингиз ўйнатар майин еллар,
Бутун борлиқ яллангиз шайдосимиш.
Бир мен эмас, мен эмас, қанча эрлар,
Бир кўришга ҳуснингиз гадосимиш.

Шоналапти ғўзангиз соз, хилма-хил,
Қўшни қишлоқдан келдик парвона биз..
Ҳунарингиз ўргатинг, бўлманг бахил,
Андижоннинг сулуви, ҳой сувчи қиз!

Олтинкўл қишлоғи

У С Т О З

Юрак-юракдан куяр ножўя қадам боссам,
Қалтис сўқмоққа қўймас, тутиб қолар қўлимдан.
Шодлигу ташвишимга ҳамиша дардкаш, ҳамдам...
Тоймагил йўлингдан, деб парвона ўнг-сўлимда.

Кипригимга қўндирмас бир қатра нам ё ғубор,
Ота бургут мисоли кузатувчи парвозим.
Ғар қанотим қайрилса, ёнимда бўлар тайёр,
Валламаматим, устозим.

«Устозингдан айрилма!» — шундай демиш асиллар,
Ахир ҳаётнинг ўзи устоз-шогирд дегани.
Боғбон ўтқазган ниҳол мева берган фаслда
Не ажабки, кўзлардан севинч ёши келгани...

Қутлуғ тўйда шеър билан айта олдим дил розим,
Ватанники, халқники ижодимиз, кучимиз.
Шогирдлар қаторида таъзим қиламан, таъзим,
Устоз номи йилларга элтмоқ бизнинг бурчимиз —

Десам, атрофдан келар талай гулдурос, овоз :
Бахтимизга бор бўлсин шогирдлари бор устоз!

НАЗОКАТ

С. Пенчевадан

Еш эканмиз, қоматимиз келишган экан,
Севги бизни қувиб юрар атрофимизда.
Хушомад-ла садоқатин яширолмасдан,
Қанча-қанча хумор кўзлар бўларди бизда.

Мағрурликда нилуфардек очилар эдик,
Майнинг тиниқ ёмғирида қолганмиз неча.
Тоғ, дарёлар шамолида олмасдан ҳадик,
Билмас эдик чарчаш нима кундуз ва кеча.

Йиллар ўтгач нурсизланди кўзларимиз ҳам,
Мармар каби юзларимиз қоплади ажин.
Сочларимиз қиш қорига ўхшаб қолган дам,
Қаддимизни дол бўлиши ҳазил эмас, чин.

Ёниб-ёниб севгучим ҳам жуда кўп бўлган,
Мен севганим улар ичра биттаси фақат.
Мен у билан бир умрга севинчга тўлган...
У мен билан ўртамизда ҳоким муҳаббат...

ТУМАН

Қуюқ туман тушди йўлимга,
Атрофимда чироқлар нурсиз.
Фонус ушлаб олиб қўлимга,
Қор устида қолдирардим из...

Сароб янғлиғ чекилди туман,
Тол силкиниб таради сочин.
Катта йўлга чиққанимда ман
Тонг қаршилаб очди қулочин.

Туман тарқаб, ёришди олам,
Нур улашай деган тилакда.
Бироқ ундан из қолмаса ҳам,
Ғашликлари қолди юракда.

МАНГУЛИК

Дейдилар: «Донолар яшайди мангу»,
Донолик чўққига чиқмоқлик эмас.
Тоғлар гувоҳликка ўтади,
Боғлар гувоҳликка ўтади...
Борлиқ эса дер: «Бас!
Асли мангуликка гувоҳ керакмас!»

ЧҶҶОН ТАСҒИ

— Етмишда йигитдай тетик, шод, бардам,
Билмади нимадир хасталик ва дард.
Ота ибрат бўлди ҳамиша, ҳар дам,
Чўпонлик касбига юқтирмади гард...
Ташаккур айтаман обком номидан!
Котиб қучиб ўпди, чол кўзида ёш.
Ота ҳаяжонда, ҳаёт жомида —
Ҳозир қалқир эди бир парча қуёш.
Қарсақларга ошён шу лаҳза яйлов,
Ота турар, қўлда чўпоний таёқ.
Пича соч оқарган, мошгуруч мўйлов,
Усиқ қошларига оралаган оқ.
Яйлов жим, ота жим, ҳамма олур тин,
Айтар гапини ҳам унутган базўр;
Ҳар ким ҳам шу ҳолга тушиши мумкин.
Балки чол кечмишин ўйлайди ҳозир:
«...Чўпоннинг касби ҳам ардоқли бугун
Раҳмат, болаларим, раҳмат обкомга.
Чўпон таёғидир аслида бутун —
Машҳур қилган бизни жумла жаҳонга.
Бу таёқ бобомдан отамга қолган,
Отам менга берган,

деган: «Умрбод —

Қўлингдан туширма, олдирма, олгин,
Таёқни тутганда бизни айла ёд!
Сен ҳам ўғлингга айт, ўғлинг ҳам айтсин:

Авлод-аждодимиз бўлганкан чўпон,
Шу касбдан топади зурёдим бахтин,
Шу касбдан биз ўғлим, машҳури жаҳон!»
Ота таёғини топширгани, дам,
Ўғил гўё олур жаҳонни қўлга.
Уни қутламоққа шошар ҳар одам,
Йигит кўмилгандай эди иқболга.
Дейди у:

Жамоат бўлингиз гувоҳ,
Отамга ҳамиша таъзим қиламан.
Чўпон таёғини хор қилганим чоқ,
Ўзим хор бўлишим яхши биламан.
Қасамёд этайки, муқаддас таёқ
Ҳамиша муқаддас бўлиб қолади.
Отам таёғини, бўлингиз огоҳ,
Бир куни мендан ҳам ўғлим олади...
Олой, катта йиғин, ўртада гулхан,
Хилма-хил машина ярақлар тунда.
Оқшом файзли эди, оқшом нозли эди,
Обком котиби ҳам бор эди бунда.

1973

БАХТ

Мен бахтимни трамвайнинг билетларидан,
Лўлиларнинг фолларидан қидирмадим ҳеч.
Ўзгаларнинг ваъдалари, қудратларидан,
Енгил шуҳрат орқасидан югурмадим ҳеч.

Ота-онам берган бахт ҳам ўзимникимас,
Лоторея ютуғи ҳам бир омад — вақтлик.
Бахт дегани карталарнинг «тузи» ҳам эмас,
Ким бор, айтнинг туғилишдан бўлибди бахтлик?

Беками-кўст одамни ҳеч кўрмапти олам,
Ахир унинг ўзи тўла қанча нуқсонга.
Бахтни орзу қилар эмиш ҳар битта одам,
Гоҳо олам ҳасад қилар эмиш инсонга.

Ахир гўзал бўлса дейди жаҳонни ҳар жон,
Наҳот-наҳот эгизакдир бахту бадбахтлик,
Балки шундан ёзилади улар ёнма-ён,
Балки шундан бордир доим ҳаққу ноҳақлик.

Нуқта қўйдим, бу фалсафа умри боқиймас,
Гапим битта, бу гапимда муқим қоламан:
Шоир зотин бахти — ижод, изланишдир...

Бас,

Демак, мен ҳам уни фақат ўзим оламан.

КИЧИК ДАРВОЗАБОН

Куч синашар икки кўча,
Бирор марта бўлмас гол.
Олишдилар неча-неча
Ва ҳамиша нолу нол.

Сакраб-сакраб бизнинг Комрон
Дарвозани беркитар.
У ҳаммани қилиб ҳайрон,
Ҳужумларни даф этар.

Билмай қолди бир тўп келиб,
Комронжонни қулатди.
Пешанасин гурра қилиб
Ҳўнгирадиб йиғлатди

Равшан деди: — уят, ўйин —
Қондасин ҳам билмайди.
Ким йиғласа билиб қўйгин,
Ҳеч футболчи бўлмайди!

Комрон кўзин ёшин' артди,
Сакраб тўпга ташланди...
Тўпни майдон сари отди,
Яна ўйин бошланди.

И Л Т И М О С

Узин оловга отган,
Душман танкин портлатган,
Шер, арслондек гупуриб,
Ер қучиб, қон тупуриб,
Мардларча ҳалок бўлган,
Номи абадий қолган
Оталарни бир нафас
Едга олинг, илтимос!

Шу она ер, диёр деб,
Содиқ, севикли ёр деб,
Сув ўрнига ичиб қон,
Ошиб довонма довон,
Узоқ кетиб сафарга,
Чин ишонган зафарга,
Жангчиларни бир нафас
Едга олинг, илтимос!

Жангдан қайтмаганлар кўп,
Ишқин айтмаганлар кўп..
Улар қабрин ҳар баҳор,
Қилингиз-да чаманзор,
Ҳам яланг бош, ҳам бардам,
Тик туриб, тутиб мотам,
Марҳумларни бир нафас,
Едга олинг, илтимос!

Туғилмоқда ўлмоқ бор,
Азиз одамлар такрор,
Улар номин тўйларда,
Улан, қўшиқ, куйларда,
Ҳар давра, ҳар суҳбатда,
Байрамларда албатта,
Сукут этиб бир нафас,
Ёдга олинг, илтимос!

ЧУҚҚИНИ КЎЗЛАЙМАН

Бир кунда неларни кечирмам,
Бошгинам неларга дуч келмас..
Гоҳ шодлик, гоҳ ташвиш бўлса ҳам,
Ҳаётда тутамай ёнсам бас.

Тун ўтар, кун келар, деб кутмай
Не билсам элимга сўзлайман.
Ортга ҳам қарашни унутмай,
Мен доим чуққини кўзлайман.

ТИЛ ВА ТИШ

Ўттиз икки тишим солди шу кунга,
Тошни мажақлади учраса ҳатто.
Иссиқми, совуқми бари бир унга,
Темирни ҳам эгди, қилмади парво.
Тил эса парча гўшт.

Ҳа, бу эмас сир,

Удир тишларимга ижрочи фақат.
Тилим юшоқликдан тишларим бир-бир —
Қулатди ва ўзи ҳамон барҳаёт.
Тил ва тиш қиссасин ўйлаган дамлар
Кўз олдимдан ўтар баъзи одамлар.

У Й Т У Й И

(Ҳазил)

— Гишт, — дейди,
Гишт излаб чопаман.
— Қум, — дейди,
Йўқ ердан топаман.
— Мих, — дейди,
— Мих, — дейман

бедармон...

Барини санасам бир дoston.
Қолмади склад, база ҳам,
Зерикди танишлар тоза ҳам.
Гудурлаб, тупуриб, сўкиниб,
Ўзимдан ўзим ҳам ўкиниб,
Бел оғриб ниҳоят толсам ҳам,
Тутуну чангларда қолсам ҳам,
Чопаман машина ортидан,
Дўстларим бердилар менга тан:
«Қурувчи шоир» деб аташар,
Шеърнимас, ўзимни мақташар...
Тушимда битганмиш уйим ҳам,
Уй тўйи ўтармиш,
Ҳамма жам.
Қимлардир қутлармиш юксакдан,
Уйғониб кетибман қарсақдан.
Кўз очиб не кўрдим беҳазил:
Тош, шағал тўкади полвон «Зил»,
Сесканиб тез келдим ҳушимга,

Нималар кирмади тушимга.
Тонг отди, яна мен чопаман,
Гоҳ хурсанд, гоҳида хафаман.
«Қурувчи шоир» деб атаманг,
Шеърни ҳам, мени ҳам мақтаманг.

С О В Ч И

Бугун Турғунойни англамоқ мушкул,
Гоҳо шодлигидан сизмас оламга.
Гоҳо бир лаҳзада хафа бўлур ул,
Бундай дамлар бир бор келар одамга.
Шодлиги: уйида совчилар меҳмон,
«Хафа» бўлиши ҳам балким нақ шундан.
Совчилар кетишди уйига шодон,
У-чи ўйчан бўлиб қолди шу кундан.
Ўйчан бўлиб қолди
Ўйчан кўзлар ҳам.
Олдингидай эмас, гаплар иболи.
Юришлар ҳам нозли —
Ярашур бирам,
Қиз эшигин қоқиб кутар иқболи.
Ўйчан бўлиб қолди
Яқин ўша кун.
Қамроқ кўринади, тўйда, йиғинда...
Остонаси тилла уй кутар, билгин —
Синглим, севинчларинг ҳали олдинда.

МАРТ ҚУТЛОВИ

(*Ҳазилроқ*)

Наҳотки бир кундир аёллар кун,
Наҳот бир кунгина қилинур байрам.
Саккизинчи март, деб атаймиз уни,
Бу кун гулга тўлур наврўзи олам.

Наҳот бир кунгина — хотин-қизларга...
Уч юз олтмиш тўрт кун бизники бўлса,
(Дўстлар, айтиб қўяй шуни сизларга:
Уни ҳам бермасдик «бизларга қолса».)

Бироқ, аёлларсиз бир кун, бир лаҳза,
Аҳволимиз қандай кечишин билмам.
Гар улар бўлмаса, бизларга қолса,
Яшаш нималигин тасаввур қилмам.

Байрамлар аёллар-қизларга бўлсин,
Сизларсиз шодликнинг не қизиғи бор.
Меҳнатнинг оғири бизларга бўлсин,
Роҳати сизларга, сизда ихтиёр.

Шампань сизларгадир, бизларга коньяк,
Бизларга кўп «азоб» бўлиши мумкин.
Аёллар, бор бўлинг, фақат шу тилак:
Биз бормиз, ҳаётда сизлар бор учун!

1972

МУШОЙРА

(Ҳазил)

- ИГИТ** — Қўзим толди соатимга қарай-қарай,
Емон экан йўлга қараш, ёр, ҳарқалай.
- ҚИЗ** — Соат қараб ўтган дамлар айриса-я
Мени кутиб шундай йигит қариса-я!
- ИГИТ** — Мен вақт билан ўлчамайман
ишқимизни,
Бироқ, удир таништирган иккимизни.
- ҚИЗ** — Ошиқларга кечалари фанормиш бу,
Ростми, юрак уришини санармиш бу?
- ИГИТ** — Рост айтдингиз, бунга қараб дейман
ҳар кун,
Тезроқ ишла, тўйимизни қилгин яқин.

Ж А Л А

Чақмоқ чақиб, момақалди роқ,
Еру кўкни ларзага солди.
Жала қуйиб яйловда, бироқ
Қочмоққа жой тополмай қолди.

Биз шалаббо бўлдик бирпасда,
Баданларга ёпишди кўйлак,
Жала тингач, тоғ тепасида
Пайдо бўлди олтин камалак...

Яна бирдан ёришди осмон
Қуёш ўтли нафасин сочди.
У ўткинчи гашлик шу замон,
Тутқич бермай саробдек қочди.

Баланд тоғдан шабада елар.
Таралмоқда майсалар ҳиди...
Жала тинди, тошқин мисралар
Сўнгра жала бўлиб қуйилди.

Уш шаҳри

УНИ СЕВГАН МЕН БЕБОШ

(Ҳазил)

Жуда ёш, юраги тош,
Узим севган қалам қош:
У менга парво қилмас,
Севгимни балки билмас,
Билса-да, кўз танишни,
Билмас ишқда ёнишни.
Ҳа, у ҳали жуда ёш,
Уни севган мен бебош.

★ ★ ★

Тун бўйи ўтирдим ёлғиз жим,
Хаёллар бошлади узоққа.
Соғиниш азобин билмас ким,
Ёзолдим: «Қолдирма фироққа!»
Ким мени фироққа ташлаган?
Ким ўша бевафо, қайда, ким?
Англадим, шўхликни бошлаган,
Кўзимни ёшлаган илҳомим...

Илҳомим, тарк этсанг бир нафас,
Ҳаётим ҳаётмас!

Т О Ғ Д А

Тоғдан тушар шаршара,
Тошни ўпиб минг карра.
Бўлиниб зарра-зарра
Фонтан каби жўшади.

Таъзим қилиб арчалар,
Зарраларни парчалар,
Қўшиқ куйлаб қанчалар,
Бир гўзаллик қўшади.

Чўққида қордан жиға,
Сув оқар тўлиб жилға,
Жилға кирганда тилға,
Севинчларим ошади.

★ ★ ★

М. га

Дуторга жўр бўлиб йиғлайсан ёниб,
Шунчалар кўпмиди юракда зоринг.
Майли, йиғлаб олгин, қониб ва қониб,
Тарқалсин бир нафас ўтли хуморинг.

Дуторни йиғлату, йиғлама ўзинг,
Бас, кўргим келмайди кипригингда нам.
Истайман шодликдан чақнасин кўзинг,
Йиғлама, йиғлатма ўзгаларни ҳам.

Тошкент шаҳри

★ ★ ★

Ўғлим Қомронга

Пишиллаб ухлар ўғлим,
Тебратаман беланчак.
Қўзларимни юмиб жим,
Уйлайман: «Қим бўлажак?!»

Тебратарман мен уни,
Аяси алла айтар:
«Қим билади бир куни,
У оламни тебратар».

Аяси алла айтар.

М А Ш Ъ А Л А

Ҳамзаги

«Яша шўро!» дея куйлади тўлиб,
Асло тугамади, ёнди у ҳар дам...
Қаранг, шоир сўнмас машъала бўлиб,
Тогнинг чўққисида ёнар бугун ҳам.

ҲИМОЯСИЗ ЮРАК

Маро Марқарияндан

Менга қанча азизлигинг билсанг-чи ,
Сени дедим, тунлар ўртандим якка.
Бунча азоб нега, раҳминг келса-чи
Ҳимоясиз қолган шўрлик юракка.

Агар билсанг эди, қанча ширин сўз,
Қанча саволларни қалбдан ўчирдим.
Яширин ва ошқор қанча жоду кўз —
Таъна тошларини бошдан кечирдим.

Агар билсанг эди... сўзларим эшит:
Ўзга юракларни сеҳр этмасдинг.
Севар бўлганигда, бағритош йигит,
Бир қайрилиб қараб, нари кетмасдинг.

КЎНГЛИМ ХИЖИЛ БУЛАР

Ҳа, узук, севгига мангулик гувоҳ,
Ошиқ-маъшуқларнинг аҳди, севгиси,
Тўйлар белгиси-ю, никоҳ белгиси...
Бунақасин тақсанг, наҳотки гуноҳ?

Севгувчи қўлидан туширмас уни,
Унга боққанида дилбар ёшлигин,
Оромсиз тунлару қалам қошлигин,
Висол айёмларин эслар ҳар куни.

Тўйимиз оқшоми совға қилдим, ёр,
Тақиб юр, қўлингдан туширма асло,
Бошингга ёгса ҳам агар минг бало,
Уни йўқотмагин, йўқотма зинҳор.

Агар қўлларингда кўрмасам уни,
Кўнглим хижил бўлар, бил, ўша куни.

Қ У Р Қ А М А Н

Кузги бевақт шамолнинг
елишидан қўрқаман,
Кетма-кет бахт-шодликнинг
келишидан қўрқаман.
Чунки бевақт шамолнинг
изғирини, қори бор,
Ҳар шодликнинг ортида
дерлар: қайғу зори бор.
Шунинг учун шамолнинг
елишидан қўрқаман,
Кетма-кет бахт-шодликнинг
келишидан қўрқаман.

АҚАЛАРГА УКАЛАР

Агар бир ножўя иш тутсак,
Хижолат, ташвишда ўйлаган.
Наф тегиб кимнидир шод этсак,
Севинчин ҳаммага суйлаган...

Гоҳ ёниб,

ловуллаб

чарх уриб —

Ҳовлиқсак,

савалаб совутган.

Сўнг эса,

сўнг эса

тик туриб

Йиғласак,

йиғлашиб овутган...

Гоҳида биз билан баробар

Шўхликда ёш бола бўлган ҳам,

Гоҳида валломат,

музаффар —

Отадек кўнглимиз билган ҳам,

Қаттиқ қўл,

беаёв, ҳа,

лекин

Ҳамиша меҳрибон ва азиз —

Акага укалар дер бу кун:

Биз Сизни,

биз Сизни севамиз.

МЕҲМОН, МЕҲМОН-ДА!

*Атоқли пахтакор Жўраполвон
Ғойибов хогарасига*

Ёшлик йилларидан огоҳ, қадрдон,
Дўстининг уйига келибди меҳмон.
Мезбон хурсанд бўлиб очибди қучоқ,
Уйдаги аҳволни яширмиш бироқ...
Нон-сувдан сўнг бўпти базм-тарона,
Нариги хонада жон берар она.
Сезмаса кошкийди, деб, азиз меҳмон,
Тез-тез кириб-чиқиб тураркан мезбон.

— Қулоққа чалинган йиғими, дўстим?!
Нариги хонада йиғлар аллаким?!
— Йўқ, дўстим, болалар олишар шодон,
Бемалол ўтиринг, бола-да, меҳмон!
Меҳмоннинг кўнглини овлаб, ардоғлаб
Кузатди, сўнг йигит белини боғлаб —
Йиғи чиқартирмиш уйдан тонгда,
Ўзбекда бир гап бор: меҳмон, меҳмон-да.

БИР СЌЗ ҚИММАТИ

Бор экан икки ўртоқ,
Ешликдан жуда иноқ,
Бирн ақлли чандон,
Биттаси экан нодон.
Ақлли депти бир кун:
Қилмишингдан дўстлар хун.
Ҳар сўзни етти ўйла,
Ўлчаб кўр, сўнгра сўйла.
Оғиздан чиққан ҳар гап,
Лазҳада кетур тарқаб...
Сўзинг — қулфи юрак, бил,
Калиди — соқчиси тил...
Икки ўртоқ тортишиб,
Тоғу жилғалар ошиб,
Иўл олмишлар сафарга
Ва етмишлар бир ғорга.
Доно деди:

қулоқ сол!

Нима кўрсанг билиб қол!
Ғордан чиққан қуш ана,
Қайта киролмас яна.
Бу не ҳикмат, бу не сир?
Юритиб кўргил фикр.
Ғор инсоннинг оғзидир,
Қуш гапнинг парвозидир.
У ғордан чиқдимн, бас,

Асло қайтиб киролмас.
Лақма хижолат шу чоқ,
Уятдан бўлмиш одоқ..

* * *

Шундоқ, бир сўз қиммати,
Бу халқимнинг ҳикмати.

1972, январь

ҚИРҒИЗ ҚИЗИ ОЙСУЛУВ

Чилвир сочлар ўпар тақимни ,
Ўн еттида эди у санам.
Жуда кўркам, жуда ёқимли
Бундақаси бўлур камдан-кам.
Қиз билса-да севги отини,
Ҳали билмас бўса тотини.

Мафтун этмиш ҳусни барчани,
Келин қилсам деганлар қанча.
Санаб бир-бир кундуз-кечани,
Тўй ғамини еганлар қанча.
У-чи яйлов ишқи билан маст,
Қўй-қўзини ўйлар ҳар нафас.

Булбул куйлаб қиларди таъзим,
Атрофида йиғитлар ҳалак.
Қушлар эса қуларди базм,
Табиатнинг шайдоси малак,
Ўлан тўқир, тўқирди ёр-ёр,
Юрагида ҳамиша баҳор.

Юз ўргилиб, минг парвона у,
Ҳар гиёҳга меҳрини сўйлаб,
Ширин ҳислар билан Ойсулув
Қайтар эди отардан куйлаб,
Кўриб қолди сув келар шошиб,
Жилгаларни кемириб, тошиб.

Ҳар томонда қий-чув тўполон ,
Қўй-қўзилар оқиб келарди.
Қўзичоқлар кўзлари гирён,
Пишқиришиб қалқиб келарди.
Укирарди даҳшат бсаёв —
Улим отляқ, асов, тилсиз ёв.

Қиз ўзини тошқинга отди,
Қутқарай деб қўю-қўзини
Тошқин эса уни қулатди,
Қўрсатмоқчи бўлиб ўзини.
Қандай даҳшат, ҳайҳот, юзма-юз.
Улим билан олишади қиз...

Сув ёқалаб чопди оломон,
Қутқаролмай тугади бардош...
Қалқиб борар жон Ойсулувжон,
Қандай юрак бера олур дош.
Борлиқ йиғлар, йиғларди ҳар ким,
Қўк чақмоғи шундандир балким.

Эсдан чиқмас у тошқин куни:
Чўпон халқин бир одати бор.
Тўйи бўлмамай ўлган ҳар кимни,
Ииглаб эмас, айтишиб ёр-ёр —
Сўнгги йўлга кузатадилар,
Армон ила узатадилар.

Ун еттида эди у санам,
Ҳаммага тенг билинур қадри.
Мана, қанча йиллар ўтса ҳам,
Зиёратгоҳ чўпон қиз қабри..
Бахт, деганлар бўлсин бахтиёр,
Ииглаб туриб айтмайлик ёр-ёр.

КЕЛАЖАҚДАН БИР САДӢ

Йигирманчи аср хайр, яхши қол!
Коммунизм асри, сенга, ассалом!..
Музей залларида кезаман хушҳол,
Янги достонимга қидираман ном.

Сарсонқум ўнгимдан ўтмоқда ана:
Ўнгимда — афсона яратган эрлар.
Бу на қадим эртак, бу на афсона,
Буни бориб турган ҳақиқат дерлар.

Оҳ, оҳ... Ўжар қумлар қултум сувга зор..
Тиним нима, билмай қутурар қуюн!
Олдинга силжийди «Пазик»¹ бемадор,
Бугун инсон келди Сарсонқум, суюн!

Етти йигит. «Пазик». Йўл бермас қумлоқ.
Машина итарар елкалар чўён.
Тиззагача расо қум кечар, бироқ
Олға интилади етти паҳлавон.

Улар бир қишлоқдан, мактабдош, тенгқур,
Ҳатто комсомолга ўтган бир кунда.
Барида бир орзу, иштиёқ, шуур,
Қасамёд этишган катта йиғинда.

¹ Етти кишилик автомашина.

Уларга бош эди Мирза тўпори
Тадбиркорликда ҳам дангалчи доим.
Уларнинг ҳар бири девқомат, бари
Халқ ишига жонин қилур фидои.

Ётти баҳодирдан сўзласам агар,
Ётти иқлим жон, деб тинглайди эртақ.
Йўлларига ҳатто қуёш зар тўкар,
Алпёмиш, Фарҳодлар келтиролмас шак!

* * *

.. Неча бор қуюнлар ичида қолиб,
Йўлларин йўқотиб, ўйларга ботмиш.
Неча бор қумликка илк бор из солиб,
Қўшиқ куйлаб чўлни улар уйғотмиш.

Неча бор чанқоқдан гарангсиб боши,
Неча бор оч қолди ва неча бор тўқ.
Ҳаммасига етди мардлар бардоши,
Аммо, ҳеч кимсага зорлангани йўқ.

Чўлнинг сеҳрловчи навоси бўлар,
Айниқса, билинар ой тўлган тунда..
Майин аллаловчи шабада елар,
Бир куй тутиб кетар атрофни шунда.

Шамол учрашдими, қуюн осмонга —
Кўтарилар ерни кўчирмоқчидай.
Қараб бўлмас шу чоқ атрофга, ёнга,
Ҳатто «Пазик»ни ҳам учирмоқчидай.

Шердай бўкиради бу телба шамол,
Осмонда ўзини кўради қомғоқ..
Булут кўкда пайдо бўлади дарҳол,
Аммо, қуя олмай тарқалар, ғамнок.

Қуёш ўз найзасин йигиб олади,
Оқшом сўлим бўлар чўлнинг ҳавоси.
Гоҳида саҳрога даҳшат солади,
Минг хил чигиртканинг минг хил навоси.

Ортада қолди чодир тикилган қозик,
Ортада қолди тунги гулханинг кули.
Ортада қолди қумга солинган чизик,
Аммо, олға кетди йигитлар гули.

* * *

...Мана ўтди роса йигирма беш йил,
Бу йиллар Сарсонқум тарихига тенг.
Ҳаётнинг сўқмоғи бўлур хилма-хил,
Сарсонқумнинг бағри олам каби кенг..

— Уша Сарсонқумман, ўша қақроқ чўл,
Чўлман, тиним билмас сарсон-саргардон.
Мендан ҳадик олиб нари солиб йўл,
Юзларин яшириб ўтмиш не карвон.

Ҳар ким истаганча тўқиб афсона,
Мени бир умрга қилдилар бадном.
Қанча лақабларга дош бердим яна,
Аммо сарсонликда ном чиқардим, ном!

Ужарлигим тутиб қанча карвонлар,
Қанча сарбонларни йўлдан оздирдим.
Оёғин куйдирдим ўтса инсонлар,
Қушларнинг учганда патин тўздирдим.

Ешимни сўраманг, билмам ўзим ҳам,
Учиб, қучиб юрдим, туrolмадим жим.
Гоҳо гам устига ёғдирганман гам,
Мендан омон-эсон қайтмаган ҳеч ким.

Бугун таслим бўлдим, кўксимда қўлим,
Бошимни эгаман одам зотига...
Тортиқ бўлди, мана, биринчи гулим,
Қудратли Советлар мамлакатига!..

* * *

Игирманчи аср, хайр, яхши қол!
Коммунизм асри, сенга ассалом!..
Уша Сарсонқумда кезаман ҳушхол
Янги дostonимга қидираман ном.

Икки мингинчи йил ўзгача замон..
Мирзабобо¹ бошлар ойнадек йўлдан.
Бунёдкорлик учун яралмиш инсон,
Нишон қолмагани у сарсон чўлдан.

— Бу ер Мингчинордир, чин боғи эрам
Ҳар битта чинорни экдик ўзимиз.
Кўчат ўтқазганки, бўлмас экан кам,
Меҳру кўзимизни тикдик ўзимиз..

Қанча сувлар оқди — қулочин отиб,
Шон-шараф юриши этмоқда давом.
Бу ерларда кезиб юрди-ю котиб,
Мингчинор бўлсин деб қўйиб берди ном.

Бу ўша, «Бу — кўча Ёшлик» бўлсин деб,
Биринчи атиргул ўтқазиб кетган.
Бу ўша, ёшликдек ҳаёт кулсин деб,
Ҳар қадамни гулзор — чаманзор этган.

¹ Мирзажон Иминов — Марказий Фарғона
чўлларидаги «В. И. Ленин 100 йиллиги» совхозининг бош
директори.

Бу ўша, кетмонга ош солиб еган —
Деҳқоннинг фарзанди, гамхўри, дўсти.
Бу ўша, бу кунни олдиндан билган,
Деҳқонлар деҳқони, узундир дасти.

Бу ўша Ленинчи — коммунист инсон,
Бу ўша ҳаммага ибрат бўлган.
Бу ўша юрт учун фидо қилиб жон,
Юракларда мангу яшаб қололган...

Бу ерни дер эдик — «Вагон маҳалла»,
Бу ерни дер эдик — биз «Борса келмас»,
Бу ерни дер эдик — «Оппоқ туз дала»,
Бу ерни дер эдик — «Ҳеч гиёҳ унмас».

Йигирма беш йил бу — бир йигит умри,
Сахро ҳам йигитдай бу кун навқирон.
Сарсонқумда сайрар булбулу қумри...
Эртақдай, афсона, жаннатдай бўстон.

«Вагон маҳалла»нинг ўрнида бу кун,
Мана, осмонўпар биоплар кўркам.
«Борса келмас»га-чи одамлар мафтун —
Рости ҳавас билан боқади олам.

Мана, бу интернат, санъат саройи,
Бу эса ёшларнинг дорилфунуни.
Бу ер дўмбоқларнинг оромгоҳ жойи,
Жаранг кулгилардан обод ҳар куни.

Мана қатор-қатор уй хиёбонлар,
Атомбус¹ қатнайди кўчалар бўйлаб.
Анави сумбул соч сулув жувонлар,
Фазодан қайтишар ашула куйлаб.

¹ Атом билан юривчи машина.

Набирам ўтган кун келди сафардан,
Марс деган ўлкада бўлди хизматда.
Толиқмадимикан йўлда Зафаржон,
Ҳол-аҳвол сўрамоқ азал одат-да! —

Дер бобо, уйгача қолгач уч қадам,
Автомат эшик ҳам очилар бирдан.
Ичкарига кирдик, шундоқ қарасам,
Кўзларим қамашди чароғон нурдан.

Пешвоз чиқиб уйдан, деди, Зафаржон:
— Телемас¹ кўрсатди бобо сизларни.
Ўзим бормоқчийдим, бўлмади имкон,
Кечиринг бобожон, фақат бизларни.

Марсдан олиб келган олмаю анор...
Столни безамиш биллур мураббо.
Қуёш парчасидек ўртада гул бор,
Ҳозир келтиргандай гулзордан гўё...

Товланур ва кўзни қамаштирар ул,
Атри бир шаҳарни этгудек хушнуд.
Энг нозик туйғулар улашур бу гул,
Аксидан хонанинг шифти ол барқут.

— Марс меваси еган киши ҳоримас, —
Дастурхонга таклиф қилар Зафаржон: —
Мураббодан тотган асло қаримас,
Дунё тургунича яшар навқирон.

Гулларелия² саломин айтди Зафаржон,
Марслик одамларнинг расмин кўрсатди.

1 Телевизион маҳаллий автоматик станция.

2 Афсонавий сайёра номи.

Зиёфат чоғида менга: «Эй, меҳмон —
Эсдалик, олинг, — деб Марс гулин тутди.

Ҳаёт гули деб ҳам атарлар уни,
Энг азиз меҳмонга берилур фақат.
У гул кундуз каби ёритар тунни.
Ҳа, гул аталадур рамзи муҳаббат.

Ўша афсонавий гул нафасини,
Кўчатини ердан элтиб экканлар...
Сайёралар ернинг мўъжизасини
Кўзларига суртиб ўтар эканлар.

Марс мевасин асли Ватанидир ер,
Марсликларнинг бари тан олар буни.
Улар таъзим қилиб: «Ардоқлаймиз — дер —
Замин ўғли бўлсак деган орзуни!»

Китоб жавонидан олди Зафаржон,
Гугурт қутисидай сирли бир китоб.
Ўзи варақланур ажиб китобфон,
Бутун тиббиётдан сўзлайди ҳисоб.

Унга электр ҳам, қуёшнинг нури,
Уран зарраси ҳам асло керакмас,
Бу инсон закоси, ақли, шуури,
Ялт этган ёруғлик тушиб турса бас.

Олам ибтидоси, интиҳосини,
Барини қолдирмай гапирар бир-бир.
Номсиз сайёралар сир-асосини,
Одамзод наслидан энди тутмас сир.

Ленин ҳикмати жам бу китобфонда,
Ҳар қандай саволга берур тез жавоб.

Шундақа бизларнинг улуғ замонда
Қуёшдек ва нондек азиздир китоб.

Бобо дер: «Ер Марсни туташтирдингиз,
Миннатдор, сизлардан фазо, ой, олам...»
Сухбат қизиб кетди хушнуд эдик биз,
Гагарин бобони эслашдик бир дам...

* * *

...Зафаржон чақирди электробус¹,
Пастда кутар ракетабор машина.
Шофёрсиз юраркан, бехато дуруст,
Бир зумда манзилга етказди, мана.

— Кўрингиз, пахтамиз ўзгача тамом,
Пультдан бошқарилар ишлов, суви ҳам.
Аммо, ўша-ўша деҳқон деган ном,
Бугун-чи, деҳқоннинг ташвишлари кам.

Истаса, булутни суради кўкдан,
Истаган соатда ёғдирар ёмғир.
Ҳашарот дегани қирилган кўлдан,
Борлиқ измимизда, бу ҳеч эмас сир.

Бир марта терилар «оқ олтин» энди,
Машинани пультдан бошқарар деҳқон.
Инсон не истаса бари қилинди,
Бир лаҳзада тоғ-тоғ юксаклар хирмон.

Чигитни ажратиб тўкар бир ёнга,
Пахта гоҳ ип бўлар, гоҳ хил-хил мато.
Пультни бошқармоқлик қолмиш деҳқонга,
Машина зарра ҳам қилмайди хато.

¹ Электр қуввати билан ҳайдовчисиз юрадиган машина.

Одамлар гина-ю, ёлгонни билмас ,
«Ёмонлик» лугатдан ўчмиш тамоман.
Ҳамма аҳил, иноқ, ростгўй, ўртоқ... бас,
Икки мингинчи йил гражданиман.

Сарсонқумнинг фақат номи қолмишдир,
Уни бир эртақдай сўйларлар ҳозир.
Сарсонқум жаҳонга доврўғ солмишдир,
Уни ҳар даврада куйларлар ҳозир:

Ойдром¹, Марсдром² худди шу ерда,
Истаган сайр этиб келиши мумкин.
Ўтмиш қолди фақат қўшиқда, шеърда ,
Мўъжиза эмасдир ҳеч нима бу кун.

Бироқ ҳар даврнинг ўз қаҳрамони,
Буюк кишилари, ишлари бордир.
Қутлуғ юришларнинг келди замони,
Коммунизм дегани мангу баҳордир!

* * *

...Музей залларида кезиб юрибман,
Ана етти йигит, ана машина...
Икки мингинчи йилни кўриб турибман,
Расмлар ўтмишдан сўзлайди яна.

Мен чўл фарзандиман, ҳаммага аён,
Чўл меннинг Ватаним, фахрим, гурурим.
Унинг орзулари — орзумдир ҳар он,
Унинг чироқлари кўздаги нурим..

Инсоннинг қудрати оламга аён,
Асрларни оша ўтар қадамлар...

^{1,2} Ойга ва Марсга учиш старт майдони.

Минг карра ўзгариб кетса-да замон,
Яна ҳокимликда қолур одамлар.

★ ★ ★

...Сарсонқум шамоли эсади майин,
Ойдин кўчаларда кезаман аста.
Умримнинг борича ёниб куйлайин,
Қўшиқ ва шеърларим бордир бир даста.

Ажиб бир ўлкада кезиб юрибман,
Бу на бир афсона, бу на бир эртак.
Эртам нафасини сезиб турибман,
Уч мингинчи йилга бергайман дарак!

1974

ҚАТРАЛАР

БАХТ ИЗЛАБ

Бахт, дедим, курашдим шукурким, шукур,
Бахтга эл қатори етибман.
Билсам, соғлигимни — бахтимни бир-бир,
Ўтган йўлга ташлаб кетибман...

Т У Н К А

«...Тўнка тўнкалигин қилиши аён», —
Деб йўлга чиқариб отдилар уни.
Тўнка эса бундан ниҳоят шодон,
Ўтганнинг йўлини пойлар ҳар куни.

ДУСТИМ, ДЕГИЛ!

Дўстим, дўстим дегил, демагил, «ошнам»,
Ошна «Ош-нон» учун дегани эмиш.
Бундай ошналардан йироқ бўл ҳар дам,
Донолар дунёда дўст орттир, демиш.

А Р М О Н М А С

Кўзларинг нури қочиб,
Езганинг соз чиқса, бас.

Кўпчилик кўзин очиб,
Кўр бўлсанг ҳам армонмас.

Қ У Ш Н И

Дарё қанча кучли оқса даҳшат солар ҳар ёнга,
Шамол қанча кучли турса офат эрур деҳқонга.
Ҳаммасини бардош билан енгса бўлар албатта,
Аммо, қўшнинг ёмон бўлса, сиғмайсан ҳеч жаҳонга.

Ч И З И Қ

Пешанага тушган бир чизиқ,
Ҳар ўн ёшдан берармиш хабар.
Табиатнинг қонуни қизиқ,
Ўзи чизиб ўзи ҳар сафар —
Қорга буркаб одам бошини,
Санаб юрар эмиш ёшини.

ОЛАМ ВА ОДАМ

Агар олам ўқилмаган бир китоб бўлса,
Назаримда ҳар бир одам биттадан сўздир.
Мамлакатлар бу китобга олтин боб бўлса,
Варақларнинг бир бети тун, бири кундуздир...
Тўлдирайлик бу китобни қайда бўлсак ҳам,
Майли қўлдан-қўлга ўтсин, четда ётмасин.
Ёзувлари бизмиз ахир, бу кўҳна олам —
Варақларин йиртиб ҳеч ким ўтга отмасин.

* * *

Ер ости ларзада бурғу айланар,
Қудуққа бир нодон эгов ташлади.

Баъзан жаҳл билан ақл қочган жойда
Одам ўз тилини ўзи тушунмас.

У М Р

Умр ўтар жуда тез, беқўним,
Кўзлаган чўққидан ошолмам.
Гар унум бермаса ҳар куним,
Мен уни умримга қўшолмам,

Қ Ұ Ш И Қ Л А Р

АНДИЖОНЛИКЛАР

Жаҳонга доврўғи кетган пахтакорсиз андижонликлар,
Ҳамиша голибу толиб донгдорсиз андижонликлар.
Адир, қирлар бугун обод, этай дўстлар муборакбод,
Музаффар партиям устод, бахтиёрсиз андижонликлар.

Муборак Саккизинчи осмон, Боғишамолингиз,
Фалакка етди шонингиз аҳди борсиз андижонликлар.
Бугун таҳсин ўқир олам, десам лоф бўлмагай ҳеч ҳам,
Бу олам саҳнида ҳар дам улугворсиз андижонликлар.

Гўзал қизлар, йигитлар меҳнату аҳду садоқатда,
Ҳамиша сизлар ибратда вафодорсиз андижонликлар.
Бугун тўй жонажонимда, жонажон Андижонимда,
Олимжонга ҳамиша ифтихорсиз андижонликлар.

ДАВРА ҚҰШИҒИ

Даврамизда қуёш порлар,
Нурлар тарам, ёр-ёр.
Қўшиқ айтинг йигит-қизлар
Бугун байрам, ёр-ёр.

Қўшиқ айтган ҳар юракнинг
Ўти бордир, ёр-ёр.
Даврамизга қўшилганлар,
Бахтиёрдир, ёр-ёр.

Шундай кунда ўйнаб-кулсанг
Ярашади, ёр-ёр.
Бизга дўстлар ҳавас билан,
Қарашади, ёр-ёр.

Қўшиғимиз еру кўкни
Қуршаб олсин, ёр-ёр.
Бахтимизни кўйлашайлик
Тинчлик бўлсин, ёр-ёр.

СОВЧИ КЕЛДИ

Дарвозамиз тақиллади,
Бориб эшикни очай...
Улақолай, совчи экан,
Онажон, қайга қочай?!

Қайга қочай, айт юрагим,
Ахир улар ёт эмас.
Меҳмонларим, оҳ тилагим —
Хурсанд бўлиб кетса бас.

Ахир мен ҳам яқин у кун,
Меҳмон бўлиб бораман.
Меҳмон эмас, йўқ-йўқ бутун
Ойдек тўлиб бораман.

Дарвозамиз тақиллади,
Бориб эшикни очай.
Улақолай, совчи экан,
Онажон, қайга қочай?!

Меҳмонларнинг изларига
Онажоним, гул сочай!

ШОДА-ШОДА МАРВАРИДЛАР...

Шода-шода марваридлар бўйнингизда,
Жоним, айтинг, не гап бўлса, кўнглингизда...
Кеча-кундуз хаёлимда бир ўзингиз,
Шу кунларга мени солиб қўйдингиз-да!

Анов тоғда қор ёғса гар бунда қиров,
Совчиларим уйингиздан қувманг дарров.
Кўча-кўйда учратганда сиз пинҳона,
Шўх қизларга мени асло деманг: «биров».

Биров бўлсам сизни бунча ўйлармидим,
Номингизни қўшиқ қилиб куйлармидим.
Севмасайдим, ҳар кўрганда олов бўлиб,
Дудуқлана-дудуқлана сўйлармидим?

Шода-шода марваридлар бўйнингизда,
Жоним, айтинг, не гап бўлса, кўнглингизда...
Кеча-кундуз хаёлимда бир ўзингиз,
Шу кунларга мени солиб қўйдингиз-да!

ТУЕНА-ТУЕНА

Бу кун тўй устига тўйдир замон тўёна-тўёна,
Чаманзору хиёбон, ошиён тўёна-тўёна.

Қўшиқ куйлаб, ғазал сўйлаб, саодат мулкани ўйлаб,
Бугун ўзбек эли шодон жаҳон тўёна-тўёна.

Қуёш, ой ҳам жами ҳайрон, томошада ёру осмон,
Қўшиқ авжи баланд чандон аён тўёна-тўёна.

Ҳамиша навқирон ўлкам қадрдонлар билан кўркам,
Муборакбод этай мен ҳам дебон тўёна-тўёна.

Баланд созда жўшиб куйлар Олимжон ашъори,
Ватандир бахти иқболга макон тўёна-тўёна.

1974.

БИЛМАСМИДИ?

(Қиз қўшиғи)

Айтингизлар ул йигитга зорлигим билмасмиди?
Йўлларида гул мисоли хорлигим билмасмиди?

Неча бор айтмоқ эдим, лек қўймади шарму ҳаё,
Қизлар ишқдан сўз очишса орлигин билмасмиди?

Ишқ дедим, ишққа сиғиндим бўлмагач васли насиб,
Кенг жаҳон менга тамоман торлигин билмасмиди?

Банд хаёлида хаёлим ошиқ аҳли англагай,
Елғиз унга гапларим ҳам борлигин билмасмиди?

Шеъргамас, кўнгилга номим жойласа дўстлар нетар,
Мен Олимжонга вафодор ёрлигим билмасмиди?

КУЛИБ...

Ут солиб кетди юракка ул гўзал Раъно кулиб,
Ортига боқди кетарда менга минг маъно кулиб.

Неча кундир йўлларида интизордир кўзларим,
Ёки ул бечора кўнглим қилдими шайдо кулиб.

Қилса шайдо рози эрдим, рози эрдим мен абад,
Содда кўнгилга муҳаббат солди у зебо кулиб.

Ахтарурман боғ-чаманни ҳеч тополмай изларин,
Гоҳида йиғлаб олурман, гоҳида танҳо кулиб.

Ишқ билан ўйнашмагил, ҳаргиз севар бўлсанг агар,
Деб эди ким, ёки ёлғон айтдими доно кулиб.

Эй гўзаллар, илтимос шул: севгини эъзозлангиз,
Дер Олимжон қилмангиз зор шўхлигу бежо кулиб.

КОСМОНАВТЛАР

Юлдуз, ойга салом йўллаб,
Кўкда Ватан мадҳин куйлаб,
Парвоз қилган курра бўйлаб,
Азаматлар,
Қосмонавтлар!

Шону шуҳрат барча элда,
Номи такрор минглаб тилда,
Ҳурматлари чексиз дилда,
Азаматлар,
Қосмонавтлар!

Қойил Сизга бугун жаҳон.
Қойил бугун еру осмон,
Таърифингиз битмас дoston,
Азаматлар,
Қосмонавтлар!

СУРАТИНГ

Енгинамда сақланур ёр, суратинг,
Менга ҳамроҳ лола рухсор суратинг.
Қўлга олсам ҳар куни мен соғиниб,
Кўзида шарму ҳаё бор суратинг.

Дейди, берган ваъдалар ёлғонмиди,
Ноз-аразлар айлаб ошкор суратинг.
Шунча бепарво бўлурми севгига,
Дейди, ишқин айлаб изҳор суратинг.

Мен десам ёнимдадирсан ҳар қачон,
Севгимизга бўлди иқрор суратинг.
Ростин айтсам, эй нигоро мен учун,
Бир умрга бўлди ашъор суратинг.

ГУЛНОЗ

Сирдарёни бўйлаб кел,
Бир-бир босиб ўйнаб кел.
Жоним, қўшиқ куйлаб кел,
Янгратайлик соз —
Гулноз.

Меҳнат билан яшар ер,
Жоним, унга меҳринг бер,
Шунда халқим раҳмат, дер,
Юртга бер пардоз,
Гулноз.

Бўйимиз тенг, биз тенгдош,
Кел, куйлайлик, қалам қош,
Тингласин осмон, қуёш,
Бўлсин жўр овоз,
Гулноз.

АСАКА ҚҰШИҒИ.

(Халқ йўлида)

Асака боғининг шамоли,
Кўринди ёрнинг жамоли,
Кўринса ёрнинг жамоли —
Бўлмайди ишқнинг заволи.

Шаҳрихонсой лим-лим оқар,
Ёрим йўлимга боқар.
Асаканинг қизлари —
Юрагимга ўт ёқар.

Чархипалак айланур,
Меҳри қалбга жойланур.
Асаканинг боғида —
Юраккинам бойланур.

Асака боғининг шамоли,
Кўринди ёрнинг жамоли,
Кўринса ёрнинг жамоли —
Бўлмайди ишқнинг заволи.

КУЛЛАЛИК

(Халқ йўлида)

Икки сойнинг ўртасида қишлоғим бор,
Қишлоғимга ҳусн берган гулбоғим бор.
Бир гулбоғки, халқи яйрар, олтин қайнар,
Борсам, пешвоз чиқар дўсту ўртоғим бор.

Довон оша, бизнинг ўша Кулла йўли —
Бобирга гул тўшаб қолган, тупроғим бор.
Тарихга бой бу диёрнинг ўнги-сўли,
Ёшлигимдек қайнар юзлаб булоғим бор.

Булоғим бор, гўзаларим ўсар дуркун,
Бунда менинг буғдой ўрган ўроғим бор.
— Олимжон ким, деб қолсалар дўстлар бир
кун,
У куллалик шоир, денглар, сўроғим бор.

АНДИЖОН ТОНГИ

Ешлик куйлар, ёшлик яйрар,
Янграр қўшиқ оҳанги.
Севинчидан қушлар сайрар,
Отар Андижон тонги.

Сўнги юлдуз ботар нурсиз,
Осмон янги, тонг янги.
Кутар-кутар ҳар йнгит-қиз,
Отар Андижон тонги.

Жаннат мисол Боғишамол,
Боғларнинг кўрк, башанги.
Бошда гули заррин рўмол,
Отар Андижон тонги.

Қутлуғ тонгдан бериб хабар,
Янграр Тошкентнинг бонги.
Олиб келар бахту зафар,
Отар Андижон тонги.

Тутиб кетар боғ-чаманни,
Қўшиқларнинг жаранги.
Биз севамиз ҳур Ватанни,
Отар Андижон тонги.

ОЧИҚ ДЕНГИЗЛАР

(Туркум)

Т У Ҳ Ф А

Асвон кўчалари, одамлар гавжум,
Нил бўйин ёқалаб кетар эдик биз.
Файтунлар жаранги тинчимас бир зум...
Ўша кун ёдимдан чиқмайди ҳаргиз:

Юзлари қоп-қора, сочи қўнғироқ,
Араб болалари ўраб олишди
Ва бизга бердилар хилма-хил сўроқ,
«Бахшиш!» деб бир совға сўраб қолишди.

«Нима ҳадя қилсак!» ўйланар ҳар ким,
Болалар боқарди ҳамон ҳайратда.
Шўх, сўниқ кўзларга ғамгин тикилдим,
Ўғлимни эслагим келди шу пайтда.

Кўкракда Лениннинг расми солинган —
Нишоним бор эди, олдим-да бардам,
Энг кичик арабга тақиб қўйдим мен,
Шодликдан хабашнинг кўзларида нам.

Биз кетдик. Болани ўртага олди,
Тенгқур ўртоқлари ҳар ёндан шодон...
Бу ўлкага қувонч, ҳаяжон солди
Бола кўкрагига мен таққан нишон.

Қоҳира — Андижон
1969

Т О Ш Д О С Т О Н

Роса икки йилки, тутади мотам,
Ҳеч кимга қўшилмас, хаёлчан, камгап.
Роса икки йилки, кўзларида нам,
Ўғлин ҳайкалини ясар чол араб...

Ҳайкал ўрнатилди Нил қирғоғига,
Олам саҳнасида кўрк, зиёратгоҳ:
Жангчи автоматин босиб бағрига,
Узоқ-узоқларга ташлайди нигоҳ.

Ҳайкалнинг атрофи гулларга маскан,
Давоми бор ҳали бу тош достоннинг...
Ватанни деб шундай мардларча ўлган —
Фарзандлари кўпдир Арабистоннинг.

Чол эмас, ўтганки, бир зум тин олар,
Ҳар араб ўз ўғлин кўргандек бўлар.

ЭКВАТОРДАГИ УЙЛАР

Экваторни от қилиб миндим,
Холисона боқдим оламга.
Қаердадир йиғлаб аллаким,
Лаънат ўқир эди аламга...

Қаердадир, тутун ва ёнғин,
Эшитилар болалар зори.
Қаердадир аскар милтиғин
Ўтга қалаб тарқар хумори.

Қаердадир иғво тўқилар,
Келажагим, менинг асримга.
Қаердадир ҳукм ўқилар,
Фашизмнинг сўнги наслига.

Қаердадир жасур одамлар
Қўлларда ол байроқ шиддаткор —
Гурсиллайди зарбли қадамлар,
Кўзларида нафрат, ғазаб бор...

Қаердадир портлайди вулқон,
Даҳшат ила қийқириқ — овоз.
Қаердадир ой сари шу он,
Луноходлар қилади парвоз.

Қаердадир овчи ўқ узар,
Кўлга қулар учқур ўрдаклар.

У раҳмсиз жимликни бузар,
Қўрқинчидан йиғлар гўдаклар...

Қаердадир гул очар баҳор,
Булбул эса қилади хомиш...
Экваторда шунча гапми бор?
Қаерда ёз ва қаерда қиш?

Шундай ҳуқуқ берилса менга
Экватордан бир дарча очсам.
Шу дарчадан бутун дунёга
Озод юртим ёруғин сочсам.

Ҳар қадамда қулф урса чечак,
Уруш нима — билмаса инсон.
Фақат шуни кутар келажак,
Шуни кутар замини замон.

Экваторни от қилиб миндим,
Не қитъалар келди саломга...
Аммо, Ватан, сени соғиндим,
Кўрк экансан ўзинг оламга.

АРАБ ЖАНГЧИСИНИНГ УҒЛИ ДЕЙДИКИ...

Қаттол ёвнинг қаттиқ жангида,
Жондан кечиб курашди отам...
Ғалабанинг оппоқ тонгида —
Уйга қайтди. Биз тутдик мотам.

Отажоним, сен билармидинг,
Оёғингдан ажраб қолишинг?
Мажруҳлигинг эвазига кенг —
Уй олишинг, пул ҳам олишинг?

Оёқларинг қайтариб бўлмас,
Буни энди билади ҳар ким...
Отажоним, бас, ўкинма, бас
Уйимизда одамлар гавжум...

Ёғочларга сен киргизиб жон,
Қўғирчоқлар ясайсан шундоқ:
Минг афсуски, жоним отажон,
Фақат, фақат ўзинг беоёқ.

Ясайбергин отажон, ҳар чоқ:
Қўл, оёқли ёғоч қўғирчоқ.

УЙҚУДАГИ МАЛИКА

...У ўз ҳусн-жамоли билан жаҳонга дoston бўлди. Не-не шаҳзодалар уни бир кўришга зор эдилар. Ошиқлардан бири Маликани қатл этади, жасадини тошдан қабр ясаб денгиз тубига яширади. Орадан асрлар ўтгач, денгизчилар тош қабрни топиб оладилар.

Констанца шаҳри тарихий-археологик музейида эрамиздан олдинги II—I асрларга мансуб Болқон ярим оролида яшаган гўзаллар-гўзали Фриданонинг жасади бор. У ҳамон сархуш, қаттиқ ухлагандай ётибди.

(Саёҳатчи ён дафтаридан)

Сиз эй, гўзалларнинг кўрки, илоҳи,
Не-не йигитларни этган занжирбанд.
Сиз эй, не макрлар, рашклар гувоҳи,
Сиз эй, юракларга солган мангу дард .
Сизни бир кўрмоққа ташна бўлганлар,
Ҳаммаси-ҳаммаси кетмиш бенишон.
Сизни деб жонини тикиб ўлганлар,
Барини унутди — унутди замон.
Роса икки минг йил ҳазилакам эмас,
Яна бир кўрсам, деб изладим сизни.
Бугун севиб эмас, келдим бир нафас —
Зиёрат қилай деб даргоҳингизни...
Мен қайта яралдим муҳаббат бўлиб,
Уша сиз хор-зор этган йигитман.
Ялангбош, турибман қайғуга тўлиб,
Аммо муродига етган йигитман.
Мен қайта яралдим, парча нур бўлдим,
Ойнангиз ортидан боқаман эркам.
Неча бор туғилиб, неча бор ўлдим,
Буни билур фақат шу кўҳна олам...

Ҳамда мен биламан, шоҳиддир руҳим,
Балки сиз ҳам буни сезиб турибсиз?
Аммо, такаббурсиз шайтони ражим,
Биз яна ўшамиз, ҳа-ҳа ўша биз,
Мен қайта яралдим, сувман, ҳавоман.
Мен ўша Мажнунман, ўша Тоҳирман,
Рости, Олимжонман, жони фидоман,
Мен қайта туғилган ошиқ шоирман.
Кўзингизни очинг, тикилай бир дам,
Рухсат беринг, ўпай пешанангиздан.
Сўнгра жароҳатли бу кекса олам,
Майли афсоналар тўқишин биздан.
Сиз эй, уйқудаги гўзал маликам,
Уйготмоқ абасдир, биламан, албат —
Ранжитдим, афв этинг, ўтинг гуноҳим,
Ухламоқни билмас ахир муҳаббат.

ҚОРА ДЕНГИЗ

Қора денгиз, Қора денгиз,
Поёни йўқ сара денгиз.
Нега сени қора дерлар,
Юрак-бағри яра дерлар.
Жавоб бергин, қани тезроқ,
Денгиз тилга кирар шу чоқ:

— Қораликни танлаб олдим,
Қора деган номда қолдим.
Қора отли неки бўлса
Олиб қолдим, сўнгра эса —
Оқлик-поклик бахш айладим,
Буни олам билар балким.
Сўраб кўргин тўлқинимдан,
Қоралигим балки шундан.

Мен ҳайратда эсиз-эсиз,
Менга қолса, Қора денгиз,
Сени дердим қора эмас,
Юрак-бағри яра эмас,
Номи қора, вужуди оқ,
Тиним билмас, доим уйғоқ.
Қора денгиз, Қора денгиз,
Поёни йўқ сара денгиз.

ЛАЙЛИНИ ИЗЛАБ

УзССРда хизмат кўрсатган артистка М. Убайдуллаевлага.

Лайли номли қизларни кўрдим,
Аммо улар излаганиммас.
Кўплар билан суҳбат ҳам қурдим,
Кўплар билан бўлдим ҳамнафас.

«Ишқ париси қайдасиз, қайда?» —
Дея араб сахросин кездим.
Лайли, дедим, сўрдим ҳар жойда
Аммо унинг топмадим изин...

Ватанимга қайтганим куни,
Мен сахнада учратдим уни...

Т У П П О Н Ч А

Тўппончага унинг номин ёздириб,
Демишлар: «Бу жангдан бўлсин эсдалик!..»
Музей залларида бир дам тик туриб,
Уша мард жангчини қайта эсладик.

Жанговар кунлардан қилинган ҳадя,
Ғалаба келтирган у тўппончани —
Жангчи қайта қўлга олмайин дея,
Қоҳира мэрига топширмиш уни...

Дунёда бор қурол тўпланиб бутун,
Музейдан жой олса, не ажаб, бир кун.

Қ И С М А Т

Фанлар уммонида қайнади, тошди,
«Юртим, халқим...» дея яшади нуқул.
Бефойда ўтмасин кунлар, деб шошди,
Узгалар бахтини ўйлади буткул.

Мана у қариди, соч-соқол оппоқ,
Хаёл лаҳзасида ўлчанур умр.
У бахт беролмади ҳеч кимга, эвоҳ,
Бахтли бўлолмади ўзи ҳам. Узр —

Не ёрқин ниятлар этилди яксон,
Балолар ёғилди ҳафтада, кунда.
Яна ҳам чидаркан, чидаркан инсон,
Ярим умри, ҳайҳот, ўтди тутқунда...

Бугун остонадан нари ўтолмас,
Кўзлари ўйилган. Сўрайди ёрдам.
Ҳикояни шунда бас қилайлик, бас,
Шу аҳволга тушмиш энг улуғ одам.

Мен ўша арабнинг уйида оқшом,
Азиз меҳмон бўлдим, тотдим тузидан.
Ота қисматини эсласам тамом,
«Дод!» дегим келади ўша тузумдан.

Искандария

Д О В У Л

Жафокаш ва буюк араб халқидек,
Қирғоқларни ялаб, ҳайқирар денгиз.
Ва ноз-ла тўлқинлар олтин ҳалқадек
Қарашма касб этиб тинчимас ҳаргиз.
Ҳа, у ойна бўлур — ой шуъласида,
Кундуз қуёш бўлиб кўзни олади.
Тингласанг, тўлқинлар ашуласида
Бу халқнинг дардини куйга солади.

Тўлқинлар қолдирмай куйлади буткул...
Ҳамма-ҳаммасини тингладим якка.
Чақмоқдан кейинги тошқин ва довул,
Бироқ ларза солиб ўтди юракка.

Довулли у кунни унутмас олам,
Денгиз чайқалишда этади давом.

Искандария

М О З О Р Д А

Шаҳар чети. Қадимий мазор,
Мендан ўзга йўқ бунда ҳеч ким.
Борлиқ тамом сукут сақлар жим,
Ҳатто ел ҳам эсар беозор.

Афсонавий ҳар хил қабрлар,
Бири оддий, бири серҳашам.
Бирига-чи минг йил бўлса ҳам,
Зиёратгоҳ — ҳамма қадрлар.

Бири оқ мрамрдан ишланган,
Бири эса қаровсиз, ҳароб,
Қабрлар ҳам икки хил, ёраб!
Ёқам қўлда, ўйлаб толдим ман...

Ҳаммасини айтолмам бир-бир..
Шундан иборатми ё ҳаёт!..
Икки хиллик ҳар жойда наҳот..
Кечир мени, о, кўҳна Миср!

ҚОРА КҮЗЛАР

Қора денгиз ва қора кўз,
Бир-бирига қондош бу сўз.
Иккови ҳам менга яқин.
Иккови ҳам чақар чақин.
Қора денгиз сеҳр айлайди,
Қора кўз-чи қаҳр айлайди.
Денгизга мен ташна эдим,
Қора кўзга ошна эдим.
Етдим сенга, Қора денгиз,
Қора кўзим йироқдасиз —
Соғинтирди қора кўзим.
Қаютамда ёлғиз ўзим,
Такрорланмас ўша тунни,
Ҳеч унутиб бўлмас уни:
Қора зулфинг кўмган дамлар,
Биздан йироқ бўлган ғамлар..
Ҳаммасини эслаб ёндим,
Галнинг рости кўп соғиндим,
Қора кўзим, қора кўзим,
Сенга фидо бўлай ўзим.

ЭҲРОМ ЕНИДА

Миср эҳромлари — араблар фаҳри,
Қаршингизда ўйчан жим таъзимдаман.
Муқаддас хефренлар, денгизлар наҳри,
Бир зум қулоқ беринг, тингланг, сўзлай ман:

Оёғида кишан қуллар ўтаркан,
Елкада оғир тош, тамом бедармон.
Эҳромлар, эҳромлар кўкка етаркан,
Фиръавнлар ўзгарар, ўзгарар фармон.

Ендирилар уйлар, қасрлар, боғлар
Гўёки қиёмат бўлгани каби.
Товонлар остида ёнар тупроқлар,
Отларнинг кишнаши, қиличлар зарби...

Гўзаллар сотилди қул бозорида,
Мамлюклар кўпаяр эди кун сайин.
Тингладим уларнинг оҳи зорида
Бир наво янграрди йиғлоқи, майин...

Йигитлар бўйнида сазойи сиртмоқ,
Оналар фарёди, чирмашар кўкка.

Кўз ёшлардан денгиз суви шўр, эвоҳ —
Не кунларни бошдан кечмиш шу ўлка.
Ҳаммаси ўтади, ёнаман дардда,
Эҳромга қўйилган ҳар бир қора тош —
Остидан, гурбатда ва надоматда
Қора араб инграб кўтаради бош.

АРАБ ГЎЗАЛИГА

(Искандарияда янги йил кечаси ўқилган)

Араб қизларининг таърифи дoston,
Сулувлар саноқсиз ёруғ дунёда.
Бир санам кўйида ёлғиз, саргардон
Азим Нил бўйларин кездим пиёда.

Ҳа, чиндан арабнинг қизлари сулув
Қийилган қошлардан ўргилиб кетай.
Тилимни билмасу, дилим билар у,
Пинҳона ишқимни кимларга айтай.

Ўзбакий кўзларнинг бўлдим фидойи,
Тимқора сочлардан қамашди кўзим.
Дўстларим, деманглар: «Эй ишқ гадойи»
Шунчаки ҳисларга берилдим ўзим.

Бу эмас, албатта, шеъримнинг сўнги,
Араб гўзаллари кечирсин мени.
Ўзбек қизларининг йўқ экан тенгги,
Ватандан узоқда англадим буни.

ТУЛПОР

Ражабнинг отаси этганда қазо,
Тойчасин қолдириб, сотилди бия.
Бола бундан асло бўлмади ризо,
Не чора, кўникди у куя-куя.
Сўнг кичик тулпорни ювди, таради,
Емасдан едирди, яхши қаради.

Ражабнинг уч сингли очликдан бетоб
Бир неча кундирки, ётар бенаҳор.
Муштипар онанинг юраги кабоб —
Бисотида фақат шу тулпори бор.
Сотса, ўғлин ҳоли нечук бўлади,
Сотмаса, қизлардан ажраб қолади...

Арзимаган нархга пуллашди уни,
Кўзлари жиққа ёш, кузатди Ражаб...
Йил кечди. Тулпорин кўрмаган куни,
Болакай албатта бўлади бетоб.
Лухсор кўчаларин кезса бас ҳар кун,
Ражабнинг тулпори қўшилган файтун.

И У Л

«Мана шу йўл сизга, мана шу чизиқ,
Фақат, шундан боринг, шундан...» деб юрманг.
Қарвонлар кўп ўтган бу йўлдан. Қизиқ —
Ундан чиқиб кетсам, айбга буюрманг.

«Мана шу йўл сизга, мана шу чизиқ»,
Бу йўл жуда тор-ку, йўлимда турманг.
Эски йўлдан янги сўқмоқ ҳам тузук,
Ундан чиқиб кетсам, айбга буюрманг .

«Мана шу йўл сизга, мана шу чизиқ»,
Буйруқни севмайман, етар, дўқ урманг.
Бу йўлнинг охири қоронғи, бузук,
Ундан чиқиб кетсам, айбга буюрманг.

Бордоод

МЕЪМОР

Минг йил умр кўрган кўҳна минора,
Нақшлари бир жаҳон, кўз қамашади
Унга боқарканман қалбда тобора
Беном меъморларга меҳрим ошади.

Минорани қурган улуғ одамлар
Ғиштлар қатида ҳам қолдирмапти ном,
Бўёқларда эса кўз ёшлар, ғамлар,
Уқимоқ қийинмас, беун, бекалом...

...Нечундир кўчибди уч дона ғишти,
Қай бир чала уста эплаб қўйипти,
Ажаб, пештоқига уялмай асти,
Қайта қурдим депти, номин ўйипти.

БАЛЛАДАЛАР

ГЕОЛОГ

Бобом шундай ҳикоя қилган...

I

Саратон.

Андижон адрин ён бағри,
Тупроқ кечар эдик биз яланг оёқ.
Товонлар порсиллаб ёрилган бари,
Бунда ўсар эди бурган ва янтоқ.
Доим куйиб-пишиб баҳор кунлари,
Буғдой сепмоқ учун чиқардик қирга.
Осмонга қўл чўзиб дердик тунлари:
— Раҳминг келсин, олло, биздек фақирга!
Дуо, илтижолар бўлмасди мақбул,
«Пешана», «Тақдир» деб, овутиб ўзини,
Бойнинг ҳовлисида ишлаб гўё қул,
Шундай ўтказардик ёзни ва кузни.

II

Саратон.

Андижон адрин ён бағри,
Яна-яна ўша менга таниш жой.
Кўрганнинг албатта очилар баҳри,
Янтоқзор ўрнида гўзалликка бой —
Бир шаҳар, зўр шаҳар этганмиз бунёд.
Минглаб ҳавозалар кўкни ўпмоқда.
Нефтчилар шаҳри гўзал ва обод...
Юрак тепмоқда...
Аммо хотиралар, о, хотиралар,

Қадим хотиралар ақлимни олар:
Оёқ, қўлни узатиб,
Ётган кекса шер каби,
Андижон қақроқ адри
Парвосиз мудрар эди.

Довонма-довон ошиб,
Қуруқшаб икки лаби,
Геолог чол сумкасин
Мажолсиз судрар эди...

Сабабин билолмадим,
Устоз сўзсиз йиқилди...
Югуриб, елиб келдим
Барча, ҳайрон, барча жим.

У жилға-бу жилғадан,
Барча дўстлар йиғилди.
Афсус фляжкаларда
Сув қолмапти бир қултум.
Уша питерлик ишчи,
Василий — Восил бобо —
Бўлиб кетган юрт аро
Ўзбекий асил бобо,

Ётар эди мажолсиз,
Кўзларидан қочиб нур,
Бир-бир боқиб бизга дер:
— Бу адир қайнарбулоқ
Бир умрга етгулик
«Қора олтин» конидир!..

Шу сўзларни деди чол,
Юзлари бўлди опшоқ...
Кўз юмди бош геолог,
Барча ғамли, яланг бош,

Оғир жудолик чўқди,
Ҳамманинг юрагига.
Видолашдик чол билан
Кўзлар тўла жикқа ёш.
Аммо кекса геолог
Етганди тилагига.

III

Саратон.
Андижон адрин ён бағри,
Марҳум геологга ўрнатдик ҳайкал.
Ҳайкалки, чиндан ҳам ишчилар фахри,
Шаҳримга у қўшиб турибди сайқал.

«Андижон» нефть кони

НОМАЪЛУМ СОЛДАТ ҚИЗИ

I

Отасин кўрмаган ҳеч қачон,
Туслаб ҳам ололмас юзини.
Юракда зилдан-зил бир армон
Гоҳида қийнар қиз ўзини.
Эшитиб, билгани шу бўлган:
Жанг чоғи курашиб мардона,
Отаси номаълум йўқолган.
Йўқ ҳануз бирорта нишона,
Езмаган жойи ҳам қолмади,
Қидирди, қидирди тинмай у.
Ҳеч қайдан бир дарак бўлмади,
«Номаълум!»
«Номаълум!» —
Жавоб шу.
«Номаълум!»
Дегани бу даҳшат,
Қиз бошин ғовлатиб ҳар нима.
Гоҳ ёлғиз қолганда у фақат,
Хаёлин кемирар ваҳима:
Ким билсин, ҳижронда дарбадар,
Ўзгалар юртида ҳайрондир.
Ким билсин, ҳаёти хавф-хатар,
Ватаннинг ишқида вайрондир.
Е, балки, Днепр бўйида,
Душманнинг ўқидан учганми?

Е, балки, ўрмондан қуйида,
Табаррук тупроқни қучганми?

II

Бу мажруҳ оламнинг бағрига
Қиз қулоқ тутаркан ҳар сафар,
Номаълум солдатлар қабрига
Ҳамиша қўяди гулчамбар.
Қирмаган уйи ҳам қолмади,
Йўқ унинг сўрмаган одами.
Ҳеч кимдан бир жавоб бўлмади,
Фақат бир ишончдир ҳамдами.
Қанчалар қиз қалбин ўртар ғам,
Қидирди, қидирди зору зор,
Қошқийди топилса қабри ҳам,
Қиз уни этарди лозазор.

III

Бекорга кетмади кечалар,
Дараги топилди отасин.
Кремль ёнида арчалар,
Очибди унга кенг қулочин.
Ана қиз отаси ётибди
Кремль деворин ёнида.
Ҳа, унинг бахт тонгги отибди
Оламга кетибди номи-да!
Арчалар шивирлаб куйлайди,
У марднинг шаънига мадҳия,
Ҳаммага — ҳаммага сўйлайди,
Номаълум солдатдан марсия,
Қиз топди отасин,
Шу лаҳза
Ўзини йўқотди, вожаб.
Ҳушига келганда қараса,
Оламга тарқалмиш ушбу гап:

«Номаълум солдатнинг ой қизи,
Топибди отасин ниҳоят!»
...Шундандир таъзимда ер юзи,
Бу жойни қилурлар зиёрат...
Отасин у асло кўрмаган,
Туслай ҳам олмайди юзини...
Бугун қиз севинчдан, йиғидан,
Тўхтата олмайди ўзини.

1969, декабрь

АНДИЖОН САМОСИ

I

Узоқ-узоқлардан янграр ҳазин куй,
Юракларни эзиб, қилиб минг пора.
Танбур садосими, рубобми ёки..
Ким торни йиғлатган, ким у бечора?!

Нега шунча ҳазин титрар пардалар,
Нега чолғувчининг кўзларида ёш?
Нега хумор кўзлар ерга қадалар,
Нега қора киймиш заркокил қуёш?

Мотам либосида шаҳару қишлоқ,
Қадим миноранинг қадди букилмиш.
Минг ўксиб Андижон қайғурар, эвоҳ,
Ҳаттоки осмоннинг бағри сўкилмиш.

Гўё борлиқ йиғлар, чекар изтироб,
Бошларга тушганди тоғдек мусибат.
Булутлар сочларин тўзғитиб, тараб,
Бўзлаш учун кўкдан сўрарди навбат.

Калимага келмай қалтирар лаблар,
Кўзларда ёш тугаб оқар эди қон.
Қомати дол бўлиб не ботир алплар,
Дейдилар: «Алвидо, гўзал Андижон!»

Бобир Андижондан кетаркан йироқ,
Айрилиқнинг бўлиб акси садоси,

Танбурнинг тилида қолди алфиноқ,
Шундоқ тугилгандир «Андижон самоси».

II

«Андижон самоси», шайдойингизман,
Тинглашдан толмайман, толмайман асло,
Ошиғингизманки, фидойингизман,
Сиз куйлар ичида аълосиз, аъло...
Энди менга навбат, мен ишқингизда
Қўшиқ айтмоқчиман, қўшиқ муддао:

III

«Андижон самоси» дилбарсиз, дилбар,
Сизни тинглаганда жўшар хаёлим.
Сизни тинглаганда яккаш ҳар сафар,
Уйлар оғушида жим қоламан, жим.

Сиз мунгли қизларнинг оҳи фарёди,
Чертилмаган қалблар торимасмисиз?
Сиз ҳорғин кўзларнинг фигони, доди,
Нодира, Машраблар зоримасмисиз?

Ҳа, балки шундайдир, эй сирли наво,
Истайман давримдек қувноқ, шод бўлинг...
Асрлардан сўзланг янги бир маъно,
Диллардан дилларга ўтинг, ёд бўлинг.

Бугун мусаффордир Андижон самоси,
Юраклар, тилаклар ҳамоҳанг бизга.
Туннинг сокинлиги, тонгнинг сабоси,
Жўр бўлиб жаранглар қўшиғимизга.

Кучлироқ янграйвер «Андижон самоси»,
Шундайдир шоирнинг қалб муддаоси.

ЛАРЗА

*Шоир Худойберди кўр хотира-
сига бағишлайман*

I

Шоир кесар қарағай,
Ҳеч атрофга қарамай.
Умидлари бир жаҳон,
Юраги тўла армон.
Соғинмиш дилдорини,
Андижони, ёрини.
Булут ортида қуёш,
Шоир куйлар кўзда ёш:
«Сув ошингни ичмайман,
Эгигимни ечмайман,
Қорда қарағай кесганман,
Ҳеч ҳақимдан кечмайман!»
Атрофида ўзидек —
Мардикор қирғиз, ўзбек...
Жўр бўлишар дўсту ёр
Ҳаммаси ҳорғин бедор.
Қўшиқ ўрмонни тутар,
Узоқ-узоққа етар.

II

Қоронғи, совуқ хона,
Уртада гулхан ёнар.
Қўлларин ишқаб шу чоқ,
Утга келиб яқинроқ —

Шоир деди: — Дўстларим,
Туролмайман энди жим,
Питер, Масковда бу тоб,
Авжи қизғин инқилоб.
Бунда қулдек биз ҳамон,
Кекирдакка келди жон!..
— Жим бўл, келар аллаким,
Эшитмасин, тағин, жим! —
Дейди тошкентлик Турғун,
Тарқамас аммо йиғин...
Гапни буриб сўзлар у:
— Ҳозир Тошкент зап сулув —
Бўлган давр, гул баҳор...
Бунда эса увлар қор.
— Наманган-чи, Наманган,
Таърифини қилсам ман.
Ариқ лаблари ялпиз,
Мени кутар гўзал қиз.
Қўлларида лола гул...—
Дейди яйраб Маматқул.
— Бу суҳбати жонон-ку!
— Узимизнинг Иван-ку!
Эй, бўлмагур асло кам,
Келмайсан йўталиб ҳам.
Иван милтиғин судраб,
Тик турганча бошлар гап:
— Қўрқмангиз мендан асло,
Сиздек эл-юртдан жудо —
Инқилобчи ишчиман,
Питерлик курашчиман.
Заҳар-заққумлар ютдим,
Шундай бир фурсат кутдим.
Тунда боринг омбордан,
Қурол оласиз, ёрдам.
Соқчи тураман ўзим,
Гапим бир, бу рус сўзим.

Сўнг, бўлсин омон-омон,
Ҳар ким кетсин ҳар томон...
«— Тахта кўприк битдими?
Поезд юриб ўтдими?
Мардикор олган Николай пошшо
Ўз тахтидан кетдими?!»
Дея шоир куйлади,
Соқчи яна сўйлади:
— Ҳа, у тахтидан кетди,
Золимнинг куни битди...

III

Бўрон увлар, совуқ тун,
Борлиқ уйғонган бутун...
Барак эшигин шамол,
Очиб-ёпар бемалол...
Йўлакда учар қоғоз,
Атроф қаровсиз, ифлос.
Ҳар ким кетган ҳар томон
Фақат шовуллар ўрмон...
Осма кўприк битганди,
Поезд юриб ўтганди.
Мардикор олган Николай пошшо,
Ўз тахтидан кетганди.

IV

Андижон ўша-ўша,
Олдингидай ҳар гўша.
Олдингидай бойлар — бой,
Камбағалнинг ҳоли вой...
Олдингидай файтунлар
Шарақлаб ўтар тунлар.
Чойхоналарда бироқ,
Одамлар кўп, гавжумроқ..

Сайилдай Узумбозор
Эйилмага тикмиш дор...
Ҳар ҳовлида миш-миш гап:
«Бўлган эмиш инқилоб...
Чоризм йиқилганмиш,
Буни Ленин қилганмиш.
Бирлашиб ишчи, деҳқон
Қурганмиш янги даврон.
Мардикорлар қайтганмиш,
Бу гапларни айтганмиш.

V

— Худойберди мардикор,
Олдимга туш, бир гап бор.
Сени чорлар бой отам,
Олгин дуторингни ҳам.
— Бўлмасми эрта борсам?!
— Ҳозир, деди, бой отам!
Дуторин олди қўлга
Ва шоир чиқди йўлга...
— Бўлиб уч йил мардикор,
Одам бўлмапсан бадкор.
Ҳар хил гап айтибсан, бас...
Номимизга, ярамас!
Русча ўқиб эмишсан,
Қўшиқ тўқиб эмишсан.
Мазах қилибсан бизни,
Дини исломимизни...
Қани, гапир мардикор,
Тиз чўк, ялин, фурсат бор!
— Бой, бас, ҳаддингдан ошма,
Селнинг сувидек тошма,
Тўлган эди паймонанг,
Битди энди замонанг.
Гапларимга қулоқ сол,

Бизникидир истиқбол.
Ҳа, ўқидим рус тилин,
Шунда танидим элим!
— Шунақами? — дер такрор
Ва бақирар бой маккор —
Ушла, боғла қўлини,
Суғуриб ол тилини.
Дуторини ўтга ёқ,
Бу шоирмас, бир аҳмоқ.
Шоир қўли боғланди,
Юрак-бағри доғланди.
Аввал ўйдилар кўзин...
Эшитмайлик деб сўзин,
Тилин юлиб олдилар.
Минг қийноққа солдилар...
Қулоқ, бурнин кесишди,
Сўнгра дорга осишди.

VI

Қанча сув оқиб ўтди,
Замон кўпни унутди.
Бугун ўзгача ҳаёт,
Бугун ҳамма бахтли шод.
Андижон. Пушкин боғи,
Гулга макон ҳар ёғи.
Шоир ётибди бунда,
Одамлар келиб кунда,
Тиз чўкишиб ҳар сафар,
Қўядилар гулчамбар.
Енар абадий гулхан,
Едгорлик ёнида ман,
Кўзда тўла ёш билан...
Сўзлашаман тош билан.
Тош тингламас, турар жим,
Бу шоирни билмас ким?!
Ҳамманинг тилида у,
Тилида, дилида у.

МЕҲР АФСОНАСИ

Қадимий Кампирравот.
Яшнамоқда кун сайин,
Утганларга қасамёд,
Нима билсам айтайин.
Уйқум қочар тунлар ҳам,
Кампирравот баҳона...
Тингланг дўстлар ҳикоям,
Меҳр деган афсона.

* * *

Қадим-қадим замонда,
Элу юрт яшар ночор.
Не одамлар армонда,
Парча нонга экан зор.
Бор экан бева она,
Эрдан ёш қолган экан.
Унинг якка-ягона,
Бир ўгли бўлган экан.
Тош устида икковлон,
Ер очмиш ташиб тупроқ.
Неларга қодир инсон,
Неларга заиф, бироқ...
Қўл очишиб илк саҳар,
Тангрига қилиб нола.
Буғдой сепиб ҳар баҳор,

Яшаркан она-бола,
Тошлардан ясаб кўрғон,
Қурибдилар дарвоза,
Роса ишлабди ўғлон,
Кетибди бу овоза,

* * *

Бирданига икки йил,
Ҳаводан келмапти нам,
Сўзламоққа бормас тил,
Қуриб қопти дарё ҳам,
Бугдой чиқарганда бош,
Бағри куйиб, демиш «дод!»
Она-бола кўзда ёш,
Сўрабди кўкдан нажот.
Она ўйлаб сўнгги пайт,
Депти:
— Сувга бор, ўғлим!
Омон бориб, омон қайт,
Елғизим, қалби чўғлим.
Мен розиман, жон болам,
Майли ишлаб, толиб кел.
Не машаққат бўлса ҳам,
Оби ҳаёт олиб кел..
Ботир йигит саҳарда
Кўмачни боғлаб белга.
Тайёрланиб сафарга
Тонг отмай чиқмиш йўлга.

* * *

Кўздан аримай ёши,
Она кутди, зор кутди.
Тугаб тамом бардоши,
Йиғлаб-йиғлаб қон ютди.

Сўнг борди дарё томон...
Бешик-бешик оқар сув,
Она эди лол-ҳайрон,
Парво қилмай оқар у...
Бир сир сезгандай шу чоқ,
Она қалби гупирди.
Дарёга боқиб узоқ,
Сўнгра йиғлаб гапирди:
— Қайларда қолди болам,
Жавоб бер, тез жавоб бер.
Юрагимни ўртар ғам...
Нотинч дарё шунда дер:
— Кечир, бағри кенг она,
Қисмат шу, йиғлама бас!
Эй оламга тенг она,
Мен келдиму, у келмас!
Шу чоқ она бечора,
Бирдан ҳуши йўқолмиш.
Сочлар кумуш, қалб пора,
Тошга айланиб қолмиш.

* * *

Хотирангни этиб ёд,
Таъзимдамиз биз яна.
Бугун руҳинг бўлсин шод,
Жафокаш, шўрлик она.
Ҳар тонг деймиз ассалом,
Бир эмас, минг ўғил-қиз.
«Кампирравот» деган ном —
Бердик шаҳримизга биз.
Азим дарёни бурдик,
Асрий орзу ушалди.
Оёқ остингга нурдек,
Гулдан гилам тўшалди.
Энди ҳар қадамда боғ,

Ҳар қадамда чаманзор.
Она, кўксинг бўлсин тоғ.
Бунда сенинг ҳиссанг бор..
Чўлда ҳам оби ҳаёт,
Тоғлар уйдик пахтадан.
Халқ бадавлат, бахтли, шод,
Гуркирар она-Ватан.

МЕН — АНДИЖОНМАН

Андижон ўглиман бахтиёр, дилшод,
Қуруқ мақтовлардан олис бир инсон.
Улуғ боболарнинг номин этиб ёд,
Қўлга қалам олдим, куйлайин равон.
Бугун қайноқ, тошқин чашма уммонман, —
Мен — Андижонман.

Андижоннинг ўзи сўзлар, одамлар,
Туманли йиллардан, қора тунлардан.
Лаҳзаси асрга тенг ушбу дамлар,
Яқин истиқболлар, ёрқин кунлардан:
— Ватан юрак бўлса, бир қатра қонман, —
Мен — Андижонман.

Эшит, она юртим, умидим санда,
Эзгу ўйларимни айтаман бу кун:
Шеърим қанотлан, ҳей, озод Ватанда,
Бахтлиман фарзандинг бўлганим учун.
Шунда Андижон дер: қадим Кушонман, —
Мен — Андижонман.

Олимжон Холдор янги услуб топибди:
Андижон ўз қисмати, ўтмишини, Октябрь берган
бахтни, ёрқин келажакни доно файласуф инсон
сифатида бир бошдан гапириб беради. Шу важ-
дан дoston жуда ўқишли чиққан.

Комил Яшин

Олам ишларига доим шерикман,
Ҳамиша уйғоқман, билмайман ором.
Олам билан тенгман, мангу тирикман,
Олам тургунича тургумдир мудом.
Қадим-қадимгиман, ҳам навқиронман, —
Мен — Андижонман.

Искандар бешафқат ўт қўйиб ўтди,
Чингиз галалари айлади пайхон .
Андижон эканим улар унутди,
Қасос дамларида қон тупурди, қон.
Қадди тик, енгилмас, чин паҳлавонман, —
Мен — Андижонман.

«Шоҳнома»дек ўнлаб Андижоннома —
Бўлур дафтаримни саҳифаласам.
Унинг ҳар бобида мардлик — жангнома,
Муқанна номига ичаман қасам .
Жуда олис тарих, қадим Туронман, —
Мен — Андижонман.

Тўқишдилар қанча-қанча афсона:
Жасур Тумарис ва Широқ мардлиги..
Бошимга офатлар солдилар яна,
Эсимда мунглиғ эл ва дил дардлиги.
Ҳаммасидан огоҳ кўҳна замонман, —
Мен — Андижонман.

Ёрқин юлдузларим эса бир талай:
Беруний онаси ой қизим эди.
Юлдузларга дарддош эдим ҳарқалай,
Шуаро нафаси қалб сўзим эди.
Улуғбек нигоҳи тушган осмонман, —
Мен — Андижонман.

Алишербек шодон кезганлиги рост,
Навомдан завқ эмган буюк Навоий.

Менда олам газал ёзганлиги рост,
Минг карра жонини қилиб фидойй.
Зарлавҳа, шоҳсатр ажиб девонман,—
Мен — Андижонман.

Зукко Навойнинг тилидир тилим,
Шеърият мулкининг ўчмас юлдузи.
Аммо жигар-бағри тилим ва тилим,
Сир бўлди Сирдарё — шу сирнинг ўзи.
Тили шакарлардан ширин забонман,—
Мен — Андижонман.

Савту салтанатим бир ёнда эди,
Борлиқ гул-гулхона, ҳар ёнда баҳор.
Бобир мирзо йиғлаб оламга келди,
Уша субҳидамни эслайман такрор.
Варақлари ёниб битган дostonман, —
Мен — Андижонман.

Соғинч, ўкинч нима ва нима ҳижрон,
Дўстлар, менинг ила Бобирдан сўранг:
Нола, ҳасратимиз оламга аён,
Асрлар ҳолимиз танг бўлди-ку, танг.
Бағри тўла орзу, истак-армонман, —
Мен — Андижонман.

«Не ерда бўлсанг эй, гул,
Андадур чун жони Бобирнинг.
Гарибингга тараҳҳум айлагилким,
Анда жонидур».
Билинг, анда жони, жони жаҳонман,—
Мен — Андижонман.

Хўжа Юсуф отлиқ уста бастакор,
Дутор чертганида тилга кирар қил.
Дастасига булбул қўнаркан юз бор,
Шунда йиғлар экан, йиғларкан ҳар дил.

Шеърү қўшиқларда моҳитобонман, —
Мен — Андижонман.

Ииллар айтиб берсин менинг қисматим,
Бўзчининг уйига бир нигоҳ ташлаб.
Азалий мерослар олий ҳимматим;
Менинг ўғлим эди дарбадар Машраб!
Шоир униб-ўсган уй-хонадонман, —
Мен — Андижонман.

Машраб қувилмаган бир остона йўқ,
...Фатво бермиш унга «пир» Офоқ хўжам,
Шоир севилмаган бир остона йўқ.
Ошиқлигин айтди дор остида ҳам!
Бир-бир варақланса битмас урфонман, —
Мен — Андижонман.

Ҳамон ёдимда бор қизим Нодира,
Сарсонқум оралаб олиб ўтмиш сой.
Абадият уни унутмас сира,
Менинг осмонимда порлар ўша ой.
Нодира бегимга завқсиз давронман, —
Мен — Андижонман.

— Кечир, она шаҳрим, сўзингни бўлдим,
Абадий барҳаёт ошиқлар ҳаққи,
Ҳуснингга ҳамиша маҳлиё бўлдим,
Ҳали куйланмаган қўшиқлар ҳаққи,
Гулзорингда унган бир туп райҳонман, —
Мен — Андижонман.

Бобир кошонаси, Машраб кулбаси,
Нодира қасрини кўрсатгин қани?
Қани, ўша мозий, қани ҳаммаси?..
— Эй, фарзанд, сўрмагил, қийнама мани,
Тилим айланмайди, ўзим гумронман, —
Мен — Андижонман.

Дунё боқийлигин билур ҳар одам,
Умр эса ҳеч кимга мангу берилмас.
Гумбаздаги қуёш ялт этиб бир дам,
Уни тарк этишин наҳотки билмас —
Йигчи фарзандларга ўзим ҳайронман, —
Мен — Андижонман.

Зилзилага тўнкаб, тошқинга тўнкаб,
Қитобимни ерга кўмганлар ҳам бор.
Кўзларимни боғлаб, бағримни доғлаб,
«Мардикор!» — дедилар, йиғлатдилар зор.
Бало-офатларга бўлдим нишон ман, —
Мен — Андижонман.

Биламан, ҳар туннинг эртаси бордир,
Уша эрталарга ҳамдамман, ҳамдам.
Баъзан, баъзиларни эсламоқ ордир,
Бироқ, қуёшга тик боқаман бардам.
Тонгда кулган лола янглиғ алвонман, —
Мен — Андижонман.

— Бою боёнларнинг зулмидан дод деб,
Қишлоқни тарк этиб кетибди отам.
Миркомил дастидан бобом фарёд деб,
Рўзохун жабридан чекибди ситам..
— Ҳа-ҳа, болам, шундан қадди камонман, —
Мен — Андижонман.

Неки кўрган бўлсам, бир туш, бир хаёл,
Уйқудан уйғотди «Аврора» залпи..
«Битсин эски тузум! Жаҳолат, йўқол!», —
Деб келди большевик йигитлар алпи.
Бу хитобга жўрсоз кучли тўфонман, —
Мен — Андижонман.

Фаргонанинг олтин дарвозасиман,
Дарвозабон ҳаққи, бир ўзим гувоҳ.
Улуғ инқилобнинг овозасиман,
Оға рус ҳамиша мададкор, ҳамроҳ —
Ол байроқ қўлида, бирлашган жонман, —
Мен — Андижонман.

Ленинга отган ўқ кўксима тегиб,
Қон оқди кўкракдан, айланди бошим.
Қизил байроқлар ҳам қаддини эгиб,
Сойларни тоширди менинг кўз ёшим.
Ўксук етим янглиғ кўнгли вайронман, —
Мен — Андижонман.

Ленинсиз яшамоқ оғир жуда ҳам...
Улуғ Компартия бўлди йўлбошчи,
Байроқни тиз чўкиб, ўпаркан ўлкам.
Қасамёд айлади ҳар ишчи, қўшчи.
Шундан буён сафда пок бир виждонман, —
Мен — Андижонман.

Калинин бобога бўлган қадамжо,
Фрунзегга сайргоҳ табаррук тупроқ.
Фахрим деса арзир Ўрта Осиё,
Юздан ортиқ, миллат ҳамдаст ва ўртоқ —
Дахлсиз ўлкада омон-омонман, —
Мен — Андижонман.

Мендан бошлагандир не-не қутлуғ иш,
Мени бободехқон дейдилар ҳар дам...
«Андижон — пахтанинг ватани», — демиш
Биринчи хорижий сайёҳ меҳмон ҳам.
Кумуш тўла сандиқ чин армуғонман, —
Мен — Андижонман.

Оловли йилларим эсламай бўлмас,
Қўшиқдан кам эмас, менинг марсиям.

У кунларни айтмай кўнглим ҳеч тўлмас,
Куллалик сўйилган муаллим аям —
Қисматин ўйласам юраги қонман, —
Мен — Андижонман.

— Яша, Шўро! — деган Ҳамза наъраси,
Беда бозорида¹ янграган оқшом,
Култепада² ёнган олов зарраси,
Юракларга солган эди интиқом.
Шундан Озодликман³, шундан Дарҳонман⁴, —
Мен — Андижонман.

— Баландроқ куйлангиз советлар маршини,
Яшнаибер ҳуррият, яша озодлик! —
Деб қўшиқ бошлади навқирон Яшин,
Ҳар ёнда кўраман бахт, эрку шодлик,
Октябрда бунёд бўлган ошиёнман, —
Мен — Андижонман.

Мавлоно Ҳабибий, Оразий, Ҳайрат
Ўтмишдан бугунга кўприк бўлдилар.
Раҳимбобоевлар кўрсатиб ғайрат,
Хидиралиевлар доврўғ солдилар.
Ижод ва илҳомга тўла маконман, —
Мен — Андижонман.

— Бешйилликлар билан тенг менинг ёшим,
Энг кенжа ўғлингман, эй, Ватан — она.
Сенинг фарзандингман, баланддир бошим,
Улгунча хизматда ўзим парвона —
Аҳди бор, бахти бор ботир ўғлонман, —
Мен — Андижонман.

^{1,2} Ҳозирги Андижон обкомининг ўрни.

^{3,4} Шаҳарнинг катта кўчалари.

Йўлдош Мироббоши Кампирравотда
Биринчи сув илмин этганда ижод.
Вўза гул кўрсатгач, баҳру роҳатда,
Бутун республика бўлган эди шод.
Ҳазрати деҳқонман, асл деҳқонман,—
Мен — Андижонман.

Тешабой оталар, Ғанишерлару
Турсуной, Манноблар жони таниман.
Машҳур Жўра полвон, ботир эрлару
Йўлдош артелларнинг ҳур ватаниман.
Улкам гар кўз бўлса, мен бир мужгонман, —
Мен — Андижонман.

Қирқ беш кун тўй бўлди — чинакам ҳашар,
Одамлар тўлқиндай ёпирилди, қалқди.
Кўчиб келди не-не қишлоқ ва шаҳар,
Сув ишқи қалбларга зўр олов ёқди.
Бу халқ юришида марду майдонман, —
Мен — Андижонман.

Улуғ жанг кунлари бағри яраман,
Уғилларим ҳаққи чекканман озор.
Саралар ичида мен ҳам сараман,
Қатта давраларда доим ўрним бор.
Улимларни енган улкан довонман, —
Мен — Андижонман.

Белорус тупроғи ёнганда гуррос,
Менинг ҳам ўт бўлиб ёнган вужудим .
Уқлар жаласин ёғдирдим шаррос, —
Фашистлар устидан ўқилди ҳукм.
Дўстлар даврасида сафбаста жонман.
Мен — Андижонман.

Буюк саркардамиз ўзинг, партиям,
Сендан бир умрга олам миннатдор.

Зафарларга чорлар сўзинг, партиям,
Валломатим, сенга айтар гапим бор:
Сен туфайли йўли равшан, равоиман, —
Мен — Андижонман.

Ҳафиз Полвон билан дўстман, қадрдон,
Рухсат бер, она юрт, берайлик ҳисоб:
У — жаҳон рекордин қўёлган ўғлон,
Менинг олдимдадир энг яхши китоб.
Гайрати жўш урган, бахти чандонман, —
Мен — Андижонман.

Доно ўғилларга бир савол берсак,
Айтадиган пича гаплар бор сизга:
— Пахтамизни қани бир марта терсак,
Ана шундай янги нав керак бизга..
Шунда мен ҳайқиргум: Сиздан шодонман, —
Мен — Андижонман.

Измимизга олсак дўл билан селни,
Ҳаво ўзгаришин пультадан бошқарсак.
Истаган томонга бурсак шамолни,
Табиат жиловин қўлларга олсак.
Орзуси тумонат, ишқи аёнман, —
Мен — Андижонман.

Олдан била олсак ер қимирлашин,
Айтиб бера олсак инсон умрини.
Биздан яширмаса табиат сирин,
Одамлар, одамлар билса барини..
Хуморим тарқарди, асли комронман, —
Мен — Андижонман.

Менда Турдихонлар ва Қумрихонлар
Ўзлари яратган мактаблари бор.
Не-не синовлардан ўтган деҳқонлар,

Шулар менга гурур, шулар ифтихор.
Пахтаси кўк ўпар тоғдек хирмонман, —
Мен — Андижонман.

Гимирлаган ҳар бир жонга ризқ берур
Не-не доноларнинг доноси деҳқон.
Сизлар билан олам муқаддас эрур,
Сизсиз аълоларнинг аълоси — деҳқон!
Шундан фақат, шундан тили бийронман, —
Мен — Андижонман.

Саккизинчи осмон¹, Боғишамолим...²
Солномалар жилдин кўрки, таърифи.
Фарзандларим ила менинг жамолим,
Шундай яратилур даврим тарихи.
Йиллар карвонига ўзим сарбонман, —
Мен — Андижонман.

Не-не алломалар диёридирман,
Деҳқонбоп пахтанинг навин яратдим.
Мендан рози бу кун партия, Ватан.
Ҳалол меҳнатим-ла шуҳрат таратдим.
СССР мулкида битган бўстонман, —
Мен — Андижонман.

Космик парвозларда қўшган ҳиссам кўп,
Буни яхши билур жамики олам.
Ҳали ёзилажак дoston, қиссам кўп,
Қаҳрамонга арзир менда ҳар одам.
Шоирлар тилида «Жаҳон жононман», —
Мен — Андижонман.

^{1,2} Хушҳаво дам олиш уйлари.

Жон Андижон бўлиб, жонажон бўлиб,
Ерқин эргаларга боқаман дадил.
Тарихларда қолсин бир дoston бўлиб,
Она юрт номидан Олимжон дегил:
Миллион йиллик қадим Ўзбекистонман, —
Мен — Андижонман.

1970—1973

МУНДАРИЖА

ЮРАГИМ БУЮРГАНИ

Андижон баҳори	3
Тугалланмаган шеър	5
Кузда	6
Чорбоғ	8
Утган кунлар	10
Қўшчинор	11
Минора	12
Дўпли	14
Қишлоқ ўйлари	15
У йиллар балладаси	17
Сўқмоқлар	19
Россия меҳри	20
Онт	21
Деҳқон	22
Ўн етти ёшлилар	24
Яхши	26
Сепкилли қизга	27
Жавобингни берганим бўлсин (Г. Гейнедан)	28
Сўлим кечалар	29
Шоир билан суҳбат	30
Москва чироқлари	32
Мувашшаҳ	33
Соч бўяш ҳақида	34
Қорхат	36
Фарзанд	38
Сўнги ўқ	39

Ошиқона	43
Хайрли кеч	44
«Захарли илон билан олишар типратикон...»	45
Андижон сулуви	46
Устоз	47
Назокат (<i>С. Пенчсвадан</i>)	48
Туман	49
Мангулик	50
Чўпон таёғи	51
Бахт	53
Кичик дарвозабон	54
Илтимос	55
Чўққини кўзлайман	57
Тил ва тиш	58
Уй тўйи	59
Совчи	61
Март қутлови	62
Мушоира	63
Жала	64
Уни севган мен бебош	65
«Тун бўйи ўтирдим ёлғиз жим...»	66
Тоғда	67
«Дуторга...»	68
«Пишиллаб ухлар ўғлим...»	69
Машъала	70
Ҳимоясиз юрак (<i>М. Маркаряндан</i>)	71
Кўнглим хижил бўлар	72
Қўрқаман	73
Акаларга укалар	74
Меҳмон, меҳмон-да!	75
Бир сўз қиммати	76
Қирғиз қизи Ойсулув	78
Келажакдан бир садо	80
ҚАТРАЛАР	
Бахт излаб	90
Тўнка	90

Дўстим, дегил!	9
Армонмас	90
Қўшни	91
Чизиқ	91
Олам ва одам	91
«Ер ости ларзада бурғу айланар...»	91
«Дўстимнинг одати қизиқ-да...»	93
«Қанча тил билсангиз шунчалар фойда...»	93
Синглимга	93
Умр	93

ҚУШИҚЛАР

Андижонликлар	94
Давра қўшиғи	95
Совчи келди	96
Шода-шода марваридлар	97
Тўёна-тўёна	98
Билмасмиди?	99
Кулиб	100
Космонавтлар	101
Суратинг	102
Гулноз	103
Асака қўшиғи	104
Куллалик	105
Андижон тоғи	106

ОЧИҚ ДЕНГИЗЛАР (Туркум)

Тухфа	107
Тош дoston	108
Экватордаги ўйлар	109
Араб жангчисининг ўгли дейдики	111
Уйқудаги малика	112
Қора денгиз	114
Дайлини излаб	115

Тўппонча	116
Қисмат	117
Довул	118
Мозорда	119
Қора кўзлар	120
Эҳром ёнида	121
Араб гўзалига	123
Тулпор	124
Иўл	125
Меъмор	126

БАЛЛАДАЛАР

Геолог	127
Номаълум солдат қизи	130
Андижон самоси	133
Ларза	135
Меҳр афсонаси	140
Мен — Андижонман (достон-қасида)	144

На узбекском языке

Алимджан Халдар

АНДИЖАНСКАЯ ВЕСНА

Стихи, баллады, поэма

Редактор **Муҳаммад Али**

Рассом **А. Ли**

Расмлар редактори **Н. Халиков**

Техн. редактор **Н. Жўраева**

Корректор **Ш. Саатова**

Босмахонага берилди 6/VI-75 й. Босишга рухсат этилди 18/XII-75 й. Формати 70×90¹/₃₂ Босма л. 5,0+0,125 (форзац). Шартли босма л. 5,85. Нашр. л. 4,37+0,03 вкл. +0,22 форзац. Тиражи 10 000. P09713. Ғафур Ғулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти, Тошкент, Навоий кўчаси, 30. Шартнома № 214-74.

Ўзбекистон ССР Министрлар Советининг Нашриётлар, полиграфия ва китоб савдоси ишлари бўйича давлат комитетининг 2-босмахонасида № 1 қорозга босилди. Янгийўл, Самарқанд кўчаси, 44. Заказ № 13. 1976. й. Баҳоси 62 т.

Холдор О.

Андижон баҳори. Шеърлар, балладалар, поэма.
Т., Адабиёт ва санъат нашриёти, 1976.
160 б.

Андижонлик шоир Олимжон Холдор 1932 йилда Хўжаобод районидаги Қулла қишлоғида туғилган. Шоирнинг жуда кўп шеърлари республика матбуотида босилган, қатор шеърини китоблари нашр этилган. У «Аргувон тағида», «Андижон сулуви», «Қафимдаги тупроқ», «Ошиқона» сингари тўпламлар муаллифидир. Яқинда «Мен — Андижонман» номли дostonи «Шарқ юлдузи» журналида босилди.

Қўлингиздаги ушбу китобга янги шеърлар ва балладалар жамланди, шунингдек унга аввалги китоблардан ҳам баъзи шеърлар киритилди.

Халдар О. Стихи, баллады, поэма.